

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Anita Jurič
Diplomsko delo

Ljubljana, december 2013

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Anita Jurič

Literatska povest

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Urška Perenič

Ljubljana, december 2013

ZAHVALA

Diplomsko delo v celoti posvečam svojim največjima soncema, ki me vsak dan znova opomnita, kako srečna sem. Hvala vama za to, Jernej in Neja.

Za njegov nastanek pa se v prvi vrsti zahvaljujem mentorici, doc. dr. Urški Perenič, za strokovno pomoč in vodenje. Zahvala gre seveda tudi mojim najbližjim: Jerneju, staršem in Sabini, ki so mi čisto vsi, vsak na svoj način, pomagali do končnega cilja, četudi sem na trenutke podvomila vase. Hvala tudi mojima najboljšima prijateljicama Michelle in Barbi, ki sta me v času celotnega študija tako in drugače razbremenjevali. Pokazali sta mi, kako je, ko veš, da se na nekoga lahko popolnoma zanesesh.

POVZETEK

V tej diplomski nalogi se ukvarjamo s slovensko »literatsko povestjo«. Na podlagi 21 prebranih del, za katera predlagamo to oznako, teoretičnih izhodišč in oznak, ki so jih omenjenim delom dali avtorji oz. drugi pisci, oblikujemo njeno definicijo. Gre za prozno delo daljšega obsega, ki opisuje življenje slovenskega literata, a se po svojih značilnostih loči od biografije kot neleposlovnega teksta. Lahko bi rekli, da gre za natančneje določen/o biografski/o roman/povest, torej biografski/o roman/povest o življenju literata. Nekatere govorijo o celotnem literatovem življenju, lahko pa opisujejo samo posamezen del, npr. nekaj let literatovega življenja. Poleg njegovega dela in javnega delovanja prikazujejo tudi notranjost, razmišljanje in čustvovanje literata, ob tem pa verodostojnost informacij in podatkov o literatovem življenju ni najbolj bistvena. Nato se posvetimo vsaki »literatski povesti« posebej in pogledamo, kdaj in kje je bila izdana, ob kakšni priložnosti je nastala in ali je bila kdaj ponatisnjena. V nadaljevanju razmišljamo še o možnih vzrokih, ki so jih imeli avtorji »literatskih povesti«, da so se odločili za pisanje o določenem literatu. Vsakega literata in portretiranca zato primerjamo po opredeljenih kriterijih in na podlagi tega sklepamo o povezavah med njima, ki bi bile potencialen motiv za to, da so se avtorji odločili za »literatske povesti« o točno tistih literatih.

Ključne besede: povest, roman, literat, »literatska povest«.

ABSTRACT

In this graduation thesis we discussed the Slovenian literary biography. Firstly, we formed its definition based on 21 books we have read that we propose to link with the aforementioned characterization and on theoretical principles and interpretations given by authors of those works or other writers. It is a lengthy work of prose, which portrays the life of a Slovenian writer however, its very nature sets it apart from biographies as they are non-fiction texts. We could describe it as a more accurately defined biography novel/tale therefore, a biography novel/tale about the life of an author or in other words literary biography. Some review the author's whole life while others describe only a single part, e. g. few years of the writer's life. Aside from his work and public activity, this biography type also introduces us to his intimate reflections, contemplations, and feelings while the credibility of the information and data about the author's life is not that crucial. Secondly, we focused on when and where each of the read literary biographies was published, what was the occasion of their creation and whether they were ever reprinted. Finally, we contemplated the possible reasons the authors of literary biographies had to choose a particular writer. Each author of a book we reviewed and the portrayed writer is therefore compared by several defined criteria. Based on these we tried to discover a potential motive for literary biography authors to write about the selected writers.

Key words: novelette, novel, writer, literary biography.

KAZALO VSEBINE

ZAHVALA.....	ii
POVZETEK	iii
ABSTRACT	iv
KAZALO VSEBINE	v
KAZALO SLIK	vii
KAZALO PREGLEDNIC.....	viii

1	Uvod	1
2	Povest ali roman?.....	4
3	»Literatska povest« v odnosu do biografskega romana, biografije in romansirane biografije ..	8
4	Avtorske oznake »literatske povesti«	12
5	Poskus opredelitve »literatske povesti« na preseku med teorijo ter avtorskimi in drugimi (z)vrstno-žanrskimi oznakami	16
6	Pregled slovenskih »literatskih povesti«	21
6.1	Joža Lovrenčič: <i>Cerovškov gospod</i> – o Valentinu Staniču	22
6.2	Ivan Pregelj: <i>Simon iz Praš</i> (prvotni naslov <i>Šmonca</i>) – o Simonu Jenku	23
6.3	Fran Albreht: <i>Zadnja pravda</i> – o Franu Levstiku.....	24
6.4	Ilka Vašte: <i>Roman o Prešernu</i> – o Francetu Prešernu	25
6.5	Anton Slodnjak: <i>Neiztrohnjeno srce</i> – o Francetu Prešernu	26
6.6	Anton Slodnjak: <i>Pogine naj, pes!</i> – o Franu Levstiku	27
6.7	Jože Pahor: <i>Pot desetega brata</i> – o Josipu Jurčiču	28
6.8	Mimi Malenšek: <i>Plamenica</i> – o Primožu Trubarju.....	29
6.9	Ilka Vašte: <i>Izobčenec</i> – o Janezu Trdini	30
6.10	Mimi Malenšek: <i>Pojóči labodi</i> – o Dragotinu Ketteju (1. del) in Josipu Murnu (2. del)	31
6.11	Anton Slodnjak: <i>Tujec</i> – o Ivanu Cankarju.....	32
6.12	Mimi Malenšek: <i>Pesnikov nokturno</i> – o Francetu Prešernu	33

6.13	Ivan Sivec: <i>Biseri bolečine</i> – o Simonu Gregorčiču.....	34
6.14	Ivan Sivec: <i>Povest o Janezovi sreči</i> – o Janezu Ciglerju	35
6.15	Silvo Fatur: <i>Oče in sin in zagorski zvonovi</i> – o Dragotinu Ketteju	36
6.16	Milan Dekleva: <i>Zmagoslavje podgan</i> – o Slavku Grumu.....	37
6.17	Ivan Sivec: <i>Brodnikova oporoka</i> – o Antonu Aškercu	38
6.18	Ivan Sivec: <i>Ribičev dohtar</i> – o Francetu Prešernu.....	39
6.19	Evelina Umek: <i>Po sledih fate morgane</i> – o Marici Nadlišek Bartol.....	40
6.20	Rudi Mlinar: <i>Šepetanje lip</i> – o Francu Ksaverju Mešku.....	41
6.21	Mira Delavec: <i>Šepet rdeče zofo</i> – o Josipini Urbančič Turnograjski.....	42
7	Sklep	43
8	Dodatek (kratki povzetki slovenskih »literatskih povesti«)	47
9	Viri in literatura.....	61
9.1	Viri.....	61
9.2	Literatura	62

IZJAVA O AVTORSTVU IN OBJAVI NA SPLETNIH STRANEH

KAZALO SLIK

Slika 1: Shema »literatske povesti« v odnosu do biografskega romana, biografije in romansirane biografije.	11
Slika 2: Deleži obravnavanih literatov po utrjenih literarnozgodovinskih obdobjih.....	18
Slika 3: Literati, ki imajo svojo povest (roman), glede na literarnozgodovinska obdobja.	20

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Primerjava avtorja »literatske povesti« Jože Lovrenčiča in referenčne osebe Valentina Staniča.	22
Preglednica 2: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Ivanom Pregljem in referenčno osebo Simonom Jenkom.	23
Preglednica 3: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Franom Albrehtom in referenčno osebo Franom Levstikom.	24
Preglednica 4: Povezava med avtorico »literatske povesti« Ilko Vašte in referenčno osebo Francetom Prešernom.	25
Preglednica 5: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Antonom Slodnjakom in referenčno osebo Francetom Prešernom.	26
Preglednica 6: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Antonom Slodnjakom in referenčno osebo Francetom Prešernom.	27
Preglednica 7: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Jožetom Pahorjem in referenčno osebo Josipom Jurčičem.	28
Preglednica 8: Povezava med avtorico »literatske povesti« Mimi Malenšek in referenčno osebo Primožem Trubarjem.	29
Preglednica 9: Povezava med avtorico »literatske povesti« Ilko Vašte in referenčno osebo Janezom Trdino.	30
Preglednica 10: Povezava med avtorico »literatske povesti« Mimi Malenšek in referenčnima osebama Dragotinom Kettejem in Josipom Murnom.	31
Preglednica 11: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Antonom Slodnjakom in referenčno osebo Ivanom Cankarjem.	32
Preglednica 12: Povezava med avtorico »literatske povesti« Mimi Malenšek in referenčno osebo Francetom Prešernom (<i>Slovenski biografski leksikon</i> 2008: 660, 901).	33
Preglednica 13: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Ivanom Sivecem in referenčno osebo Simonom Gregorčičem.	34
Preglednica 14: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Ivanom Sivicem in referenčno osebo Janezom Ciglarjem.	35
Preglednica 15: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Silvom Faturjem in referenčno osebo Dragotinom Kettejem.	36

Preglednica 16: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Milanom Deklevo in referenčno osebo Slavkom Grumom	37
Preglednica 17: Povezava med avtorjem »literatske povesti oz. romana« Ivanom Sivcem in referenčno osebo Antonom Aškercem	38
Preglednica 18: Povezava med avtorjem »literatske povesti oz. romana« Ivanom Sivcem in referenčno osebo Francetom Prešernom	39
Preglednica 19: Povezava med avtorico »literatske povesti oz. romana« in referenčno osebo Marico Nadlišek Bartol	40
Preglednica 20: Povezava med avtorjem »literatske povesti oz. romana« Rudijem Mlinarjem in referenčno osebo Francem Ksaverjem Meškom	41
Preglednica 21: Povezava med avtorico »literatske povesti oz. romana« Miro Delavec in referenčno osebo Josipino Urbančič Turnograjsko.....	42
Preglednica 22: Sistematičen prikaz parametrov, po katerih smo analizirali slovenske »literatske povesti«	46

1 Uvod

»Literatska povest« kot pojem v slovenski literarni vedi oz. teoriji še ni uveljavljena. V pričujočem diplomskem delu bomo postopno razvijali njeno definicijo; najprej se bomo posvetili razmerju povest : roman, nato pa jo bomo skušali osvetliti v odnosu do drugih žanrov (biografski roman, romansirana biografija, biografija). Poleg tega bomo pogledali še, kako so avtorji sami podnaslavljali oz. žanrsko označevali literarna dela, za katera predlagamo to žanrsko oznako, tj. 21 literarnih del. Potem bomo skušali oblikovati definicijo »literatske povesti« in omenjeno gradivo analizirali.

Izraz »literat« je v leksikonu opredeljen takole: »Gre za eno izmed oznak avtorja in je sestavni del tipološke dvojice literat – pesnik v povezavi s komplementarnim pojmovnim parom poezija – literatura. Literatovo delo se opira na veščine, pridobljene s šolanjem in z vajo, in je v odnosu do literarnega izročila, kanona, pričakovanj občinstva ter socialnih in moralnih funkcij literature.« (*Literatura* 2009: 213) »Literatski« se torej nanaša na avtorja-ustvarjalca. Če združimo izraze literat, pridevniško izpeljanko literatski in (z)vrstno oznako povest, potem bi na tem mestu na kratko lahko rekli, da je »literatska povest« tista, ki opisuje literatovo oz. avtorjevo, ustvarjalčevo življenje; čas, prostor, v katerem je živel, itd. Zelo poenostavljeno bi lahko rekli, da gre za leposlovni opis literatovega življenja. Obstaja namreč tudi biografija, ki je »življenjepis; prikaz življenja kake osebnosti, znamenite zaradi posebne usode, značilne za dogajanje, mišljenje in čustvovanje dobe, družbe. Kot pripovedna oblika je večinoma na sredi med zgodovinopisjem in pravo literaturo.« (*Literatura* 2009: 38) Biografija se torej razlikuje od biografskih romanov/povesti, kamor uvrščamo tudi »literatsko povest«, saj so pri njej v ospredju dejstva, fakti iz posameznikovega življenja, ob tem so praviloma navedeni viri, od koder so podatki vzeti, informacije so verodostojnejše, pomembnejša je njihova preverljivost in ne estetska funkcija. Primer je zbirka *Znameniti Slovenci*, kjer so izšle biografije Antona Tomaža Linhartarja, Frana Levstika, Frana Levca, Josipa Jurčiča, Simona Jenka, Simona Gregorčiča, Franceta Prešerna, Lili Novy itn. Omenjena zbirka sicer tudi zadeva literate, a na drugačen način, ne v obliki leposlovja. Avtor biografije o Antonu Tomažu Linhartu Filip Kalan npr. delo podnaslovi z oznako »zgodovinska in znanstvena podoba Linhartarja«. Poznamo pa tudi dela, ki leposlovno opisujejo življenja

določenih oseb, a te osebe niso literati, zato ne gre za »literatske povesti«, pač pa jih, skupaj z njimi, umeščamo med biografske romane/povesti (prim. Ivan Sivec: *Moji edini, ki jo ljubim* – o Dragojili Milek, Tone Svetina: *Stena* – o Joži Čopu, Rudi Mlinar: *Prvi doktor* – o Francu Sušniku).

V rubriko »literatska povest«, za katero bomo prek obravnave konkretnih del še izdelali kriterije, bi iz slovenske književnosti lahko umestili čisto na začetku omenjenih 21 literarnih del, ki obravnavajo 17 literatov. Dela so nastala v 20. in 21. stoletju. Literati, ki imajo več kot eno literarno delo, so France Prešeren (4 literarna dela), Fran Levstik (2 literarni deli) in Dragotin Kette (2 literarni deli; v eni od teh mu je posvečen 2. del). Če izhajamo iz utrjene periodizacije v literarni zgodovini in si s tega stališča pogledamo »literatsko povest«, vidimo, da je največ literatov, ki so glavne osebe povesti, iz obdobja prehoda med romantiko in realizmom, to je druge polovice 19. stoletja. Gre za osem literatov oziroma devet povesti, kot kaže Slika 3:

1. Simon Jenko (avtor je Ivan Pregelj, delo pa *Simon iz Praš*),
2. Fran Levstik (ima dve deli, pri prvem je avtor Fran Albreht, delo pa *Zadnja pravda*), drugo delo pa je napisal Anton Slodnjak, in sicer *Pogine naj, pes!*),
3. Josip Jurčič (*Pot desetega brata* avtorja Jožeta Pahorja),
4. Janez Trdina (nastopa v delu Ilke Vašte z naslovom *Izobčenec*),
5. Simon Gregorčič (avtor dela je Ivan Sivec, naslov pa *Biseri bolečine*),
6. Anton Aškerc (avtor je Ivan Sivec, naslov dela pa *Brodnikova oporoka*),
7. Marica Nadlišek Bartol (delo *Po sledih fate morgane* avtorice Eveline Umek),
8. Josipina Turnograjska (avtorica Mira Delavec, delo *Šepet rdeče zofe*).

To obdobje po svojem slovstvenem ustroju sicer ni enotno, ker poteka v njem več smeri oz. se le-te prepletajo, poleg tega se posamezni motivni, idejni in oblikovne elementi predromantike in romantike v literarnem življenju še zmeraj pojavljajo, zato tudi poimenovanje »med romantiko in realizmom«. (Kos 1992: 123) V tem času se je konstituirala slovenska pripovedna proza, ki je bila zastopana skoraj z vsemi svojimi proznimi zvrstmi: črtica, feljton, novela, povest in roman. Priljubljena je bila zlasti povest, ki velja za preprostejšo pripovedno obliko, saj teži v moralno in narodno poučnost ali pa v fabulativno zabavnost. Zajema predvsem iz kmečkega, pa tudi trškega in izobraženskega življenja. (Kos

1992: 124–125) Značilno za literaturo v tem obdobju pa je tudi zanimanje za stvarnost in natančen, stvaren popis dogajanja. »V realizmu je pomembnejša od lepote resnica; njegova vloga je pokazati, kakšno je dejansko razmerje med subjektivnostjo in objektivnostjo stvarnega sveta, se pravi, kakšna je odvisnost subjektivnosti in substancialnost stvarnosti. Odkrivanje takšnega razmerja se v realizmu imenuje resnica, tako da je le-ta njegovo pravo umetnostno bistvo.« (Kos 1974: 127) »Literatska povest« bi bila zato prozno delo, ki se vsebinsko osredinja na dejansko osebo in razmeroma natančno popisuje njeno življenje; torej lahko opazimo, da vsebuje dve bistveni lastnosti, značilni za literaturo v 2. polovici 19. stoletja, ki sta epika (pisanje epskih del) in zanimanje za stvarnost. Poleg tega ne moremo mimo dejstva, da je druga polovica 19. stoletja čas, ko se je v slovenskem prostoru začela prebujati narodna zavest in je literatura med drugim imela narodnospodbudno funkcijo. Predpostavljamo lahko, da so avtorji »literatskih povesti« pri odločanju za literata, o katerem so napisali delo, zato raje izbirali književnike, ki so zaslužni za konstituiranje slovenske proze in posledično formiranje literarne kulture, prek te pa narodne identitete.

V tem diplomskem delu bomo podali opredelitev »literatske povesti« in prikazali kriterije zanjo, nato pa korpus 21 del (predlaganih slovenskih »literatskih povesti«) analizirali z naslednjih vidikov:

- o leto in kraj izida ter založba dela, ob tem pa bomo pogledali tudi, ali je bilo delo kdaj ponatisnjeno (ponatis lahko posredno kaže bodisi na večjo priljubljenost literata bodisi avtorja dela, podjetnost založbe ipd.)
- o okoliščine, v katerih je bilo delo napisano (npr. obletnice rojstev/smrti literatov),
- o možne povezave med literatom, ki mu je delo oz. povest posvečena, in avtorjem povesti, pri čemer bomo pozorni na njuno krajevno oz. pokrajinsko pripadnost ter območje delovanja, njun poklicni profil, obdobje njunega delovanja in vlogo, ki jo imata v slovenski književnosti. Predpostavljamo, da bi omenjene povezave lahko bile eden od vzrokov, zakaj se je avtor odločil, da napiše »literatsko povest« o točno tistem literatu.

2 Povest ali roman?

Ker smo se v povezavi s pridevkom »literatski«, ki se nanaša na glavno osebo v delu, odločili za (z)vrstno oznako »povest«, ki se v slovenski književnosti pogosto pojavlja sinonimno z romanom, si moramo najprej na kratko pogledati razmerje med povestjo in romanom. Meja med njima ni natančno določena. Obravnava romana v okvirih sodobne literarne vede ne določa vnaprej, katera besedila sodijo v to literarno zvrst oz. vrsto in katera ne, kaj je njegovo bistvo in kje se »pravi« roman začne ter konča. (Kos 1983: 5) Poskus opredelitve romana gre v dveh smereh, in sicer strogo formalni in vsebinski. Definirati roman zgolj po vsebinski plati ni mogoče, saj ga brez formalnih določil ne moremo razločiti od drugih literarnih vrst oz. zvrsti, zato je formalna definicija odločilnejša. Zajema tri dejavnike:

- o roman je tekst, napisan v prozi ali nevezani besedi, ne pa v verzih;
- o mogoče ga je prepoznati že po njegovem zunanjem obsegu; je namreč najobsežnejša oblika pripovedne proze, kjer zgornja meja ne obstaja, spodnja pa je – po pravilu E. M. Forsterja – 50.000 besed;
- o določa ga epskost (spada v območje epike, ne pa v dramatiko ali liriko, poleg tega besedilo podaja epski subjekt ali pripovedovalec). (Kos 1983: 22–24)

V takšni opredelitvi se združujejo vidiki t. i. notranje in zunanje forme romana. Formalna opredelitev romana je najširša in najbolj široko uporabljana. Vendar se ob konkretnih primerih izkaže za zelo relativno in ji ne moremo pripisati absolutne veljave. Večina gradiva potrjuje, da je prozna oblika značilna za roman, ampak ne vse (npr. vloženi verzi v antičnih, renesančnih in baročnih romanih, Goethejevih *Učnih letih Wilhelma Meistra* in Novalisovem *Heinrichu von Ofterdingnu* ali primeri, kakršen je Puškinov *Jevgenij Onjegin*). Relativnost se pokaže tudi pri določanju obsega romana, saj ni mogoče s popolno zanesljivostjo ločevati med dolgo novelo in kratkim romanom; odločitev za eno ali drugo je odvisna od volje avtorja (avtorske oznake dela) ali bralcev in od terminološke rabe, značilne za neko dobo (konkreten primer za to so Cankarjevi teksti, ob katerih je še sam omahoval med oznakami novela, povest, roman, celo romanca). Prav tako načelo epskosti ni absolutno; v številnih romanih se razkraja ali celo izginja, ko npr. pride do lirizacije romana (Goethejev *Werther*, Cankarjeva *Nina*) ali približevanja dramatiki (dialoški roman in pisemski roman, kjer so pisma nosilec

dramskega učinkovanja; npr. Dostojevski: *Bedni ljudje*). Namesto lirizacije ali dramatizacije v roman lahko začnejo vdirati tudi elementi esejističnega razmišljanja (Tolstoj: *Vojna in mir*, Izidor Cankar: *S poti*). (Kos 1983: 26–29)

Na relativnost lastnosti romana so opozarjali tudi drugi literarni zgodovinarji, npr. Franc Zadavec: »Roman je v slovenski pripovedni prozi zelo opazna zvrst [vrsta]. Številen je najbrž zato, ker je široka oblika, v kateri avtor lahko raziskuje in izraža sebe, drugega in večjo skupnost. Kot oblika se spreminja od pisatelja do pisatelja, pa tudi pri istem avtorju; odprt je za pesniške, dramske in esejske elemente, za literarni citat pa tudi za stvarno, neliterarno dokumentarično besedilo, celo za filmski scenarij.« (Zadavec 1997: 9)

Podobno je z z(vrstno) oznako »povest«, ki je v slovenski literaturi pogosto uporabljana, vendar po svojem pomenu dokaj raztegljiva, da lahko zajame različne vrste pripovednih tekstov; od pripovedk do romanov. Kot termin je povesť poznana od konca 18. stoletja, ko jo je uporabil Marko Pohlin (*Tu malu besediše treh jezikov*, 1781) in mu je pomenila »pripovedko«, »zgodbo«. Matevž Ravnikar jo je uporabil v uvodu *Zgodb svetega pisma za mlade ljudi* leta 1815 v pomenu »istorija«, s čimer ji je dal zgodovinske razsežnosti, po letu 1830 pa je postala skoraj redna oznaka za prevedene zgodbe Ch. Schmida. Okoli leta 1850 je v periodiki (npr. v *Vedežu*) označevala najrazličnejše tipe pripovedi; od basni do dolgih zgodb, kar pomeni, da je bila raztegljiv pojem s splošnim pomenom pripovedi in brez diferenciacije na strogo določene pripovedne zvrsti oz. vrste. (Kos 1983: 19–20) Po letu 1860, ko so se začeli pojavljati daljši pripovedni teksti (Jurčič, Stritar, Kersnik, Tavčar), sta se termina »povest« in »roman« pogosto zamenjevala eden z drugim. (Kos 1983: 20)

Pojem povesťi se je vzpostavljala tudi v odnosu s pojmom novele. V 19. stoletju je prevladovalo mnenje, da povesť gradi osebo skozi situacijo, novela pa poudarja dogodek, potem da povesť za razliko od novele dogodke niza v naravnem zaporedju in da ni skoncentrirana na en dogodek. Noveli se sicer približuje s kratkostjo scen, ne pa tudi z osredotočenostjo na en efekt. (Hladnik 1991: 13)

Pri prebiranju predlaganih 21 »literatskih povesťi« smo prišli do ugotovitev, kako relativne so lahko (z)vrstno-žanrske oznake. Vsa obravnavana dela so prozna, vendar so v njih

uporabljeni ali vanje vdirajo tudi drugi elementi: lahko so vstavljene slike o literatu in njegovem življenju, kraju, hiši ipd. (npr. Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka*), lahko so vneseni literatovi verzi ali cele pesmi (npr. Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči*), ponekod najdemo citate (v delu *Ribičev dohtar* Sivec navaja citate Prešernove hčerke Tinke). Tukaj se pokažejo tudi stične točke med »literatsko povestjo« in biografijo (navedeni so viri informacij). Nikakor ne moremo govoriti niti o trdno določenem obsegu »literatske povesti«; Pregljev *Simon iz Praš* obsega 82 strani, Levstikov *Pogine naj, pes!* pa 1164 strani.

V zgodovinskem pogledu je povest pred romanom. Ta se je v Rusiji začel v 30. letih 19. stoletja, a si je pridobil vodilno mesto med pripovednoproznimi zvrstmi oz. vrstami (Hladnik 1991: 21). Tradicija zvrsti oz. vrste, ki jo poimenujemo povest (in njene bolj ali manj primerne ustreznice v drugih jezikih, npr. nemško *Erzählung*, angleško *novellette* oz. *long short story*, francosko *récit*, češko *povídka* ipd.), sega v čas starega Egipta, kjer so obstajale zbirke tekstov, ki so se nanašale na realne dogodke ali pa črpale iz čudežnega sveta. (Hladnik 1991: 30) Današnji pomen, ki je srednje dolga pripovedna proza med romanom na eni strani in novelo ter *rasskazom* na drugi, pa je povest dobila med 60. in 80. leti 19. stoletja. Pripovedna besedila so postajala vedno daljša in oznaka povest ni mogla več veljati za vse pripovedne dolžine. Poleg tega je takrat v Evropi prišlo do velikega razmaha romana, ki so ga v prevodih pogosto podnaslavljali kot povest. Tako je povest sčasoma pomenila daljšo pripoved, za kratko pripoved pa je obveljal že omenjeni izraz *rasskaz*. Odnos med njima je leta 1846 opredelil Belinski, in sicer da je dejanje v *rasskazu* izjemno in slučajno, v povesti pa vsakdanje in predvidljivo. (Hladnik 1991: 34) Ob prehodu iz 19. v 20. stoletje je bila povest najprimernejša zvrst oz. vrsta za predstavljanje problemov časa in socialnih preobrazb. (Hladnik 1991: 35)

Skupno različnim definicijam je, da se povest izogiba natančni zvrstni opredelitvi, ker vsrkava vase tako romaneskne kot tudi novelske značilnosti. (Hladnik 1991: 21) Najlažje se jo določi v razmerju do sosednjih zvrsti oz. vrst; ni je mogoče uvrstiti niti v roman niti v novelo (Hladnik 1991: 5). Avtor Georg Witte (Witte 1983 v Hladnik 1991: 22) trdi, da bi lahko pristali na edino zanesljivo razlikovalno dejstvo, to je dolžino: povest je v povprečju krajša od romana. Dolge forme zajemajo celo življenje, srednje eno obdobje ali serijo epizod, kratke pa samo eno epizodo.

Pri odločanju za literarno(z)vrstno poimenovanje 21 slovenskih del – »literatska povest« ali »literatski roman« – smo upoštevali teoretična izhodišča, ob tem pa smo pogledali tudi, kakšne oznake so delom dali njihovi avtorji. Na tem mestu zapišimo le, da so (z)vrstno-žanrska poimenovanja del različna, vendar nedvomno prednjači roman. Sledita mu povest in biografija, potem pa so tu še slike, črtice, romansirana biografija, romaneskna pripoved ipd. O razlogih za tako pester nabor oznak razmišljamo v tem namenjenem poglavju in pridemo do zaključka, da čeprav avtorji sami dela najpogosteje imenujejo romani, je povest zaradi značilnosti, o katerih pišemo na prejšnjih straneh, primernejši izraz zanje.

3 »Literatska povest« v odnosu do biografskega romana, biografije in romansirane biografije

Pri poskusu opredeljevanja »literatske povesti« so se za najbolj plodne izkazale njene relacije z biografskim romanom, biografijo in romansirano biografijo, pri čemer pa se zavedamo, da »literatske povesti« kot žanrskega tipa povesti, ki se osredinja na življenje literata, ni mogoče povsem razmejiti od omenjenih literarnih zvrsti ali vrst, saj imajo nekatere skupne poteze. Sem bi lahko šteli na primer citate Prešernove hčerke Tinke kot znani vir informacij, kar je značilno za biografijo, v Sivčevem literarnem delu *Ribičev dohtar*. Značilno za biografijo je tudi to, da dosledno sledi resničnim podatkom o osebi, kar zapiše tudi Rudi Mlinar v epilogu leposlovnega dela *Šepetanje lip*, kjer pravi, da »se je zvesto držal vseh podatkov, ki jih je o pisatelju izbrskal.« (Mlinar 2010: 301) Poleg tega nekatere prozna dela, za katera predlagamo oznako »literatska povest«, vsebujejo slike literatov, njihove karikature, fotografije njihovega doma, slike pisem in odlokov (npr. odlok, s katerim je župan Ivan Hribar Antona Aškerca imenoval za ljubljanskega mestnega arhivarja v *Brodnikovi oporoki*), fotografije časopisev, kjer so objavljali ipd., kar je bolj značilno za druge vrste besedil, ne pa leposlovje (prim. Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka in Biseri bolečine*).

Biografski roman je vrsta zgodovinskega romana, ki se pojavi v 20. stoletju. Pri obeh je poudarek na zunajliterarni stvarnosti. Njegova biografska struktura je enaka razvojnemu romanu, čemur ustrezajo pripovedna širina, ki daje možnost za individualni razvoj glavnega akterja, prikaz ključnih zgodovinskih in kulturnih dosežkov ter prikaz prostora, v katerem ima glavni akter romana lahko vlogo ključnega predstavnika ali nasprotnika svojega časa. (*Sachwörterbuch der Literatur* 2001: 92–93) Podobno kot zgodovinski roman je opravljal narodnospodbudno vlogo. (Belšak 2003: 155) Pogosto so bile namreč tematizirane osebe, ki so s svojim (političnim, kulturnim, umetniškim) delovanjem in življenjem spodbujale narodno zavest in tako vplivale na oblikovanje nacionalne identitete Slovencev (prim. Jože Hudales: *General, roman o Rudolfu Maistru*). Slaba polovica literarnih del, za katere v tem diplomskem delu predlagamo oznako »literatska povest«, govori o literatih, ki so ustvarjali v drugi polovici 19. stoletja in s svojim delom dvigovali narodno zavest bralcev. Biografski in zgodovinski roman imata skupnih tudi kar nekaj dilem in problemov (problem odnosa med

»resnico« in »izmišljijo«, vprašanje verodostojnosti, zgodovinskih virov ipd.), temeljna razlika med njima pa je v predmetu obravnave. Če nastopa v zgodovinskem romanu veliki posameznik samo v vlogi nosilca idej, je biografski osrediščen na posamezno osebnost in njeno življenjsko pot. (Šlibar 1991 v Samide 2003: 233) Če je glavni junak zgodovinskega romana fiktivna osebnost, povprečen v »vsem svojem žitju in bitju«, nevtralen, prazen, sam po sebi nevažen medij, je to v diametralnem nasprotju z osnovno tendenco biografskega romana, v katerem gre za prikaz neke zgodovinske osebnosti, ki je lahko sicer marsikaj, izjemno dobra ali izjemno zla, tragična, genialna ali demonična, nikakor pa ne povprečna. (Samide 2003: 233) Kot ugotavlja Helmut Egger (Egger 1971 v Samide 2003: 233), se je že v drugi polovici 19. stoletja pojavila vedno močnejša tendenca po zgodovinsko-biografskem romanu, kar je bil rezultat želje bralcev po spoznavanju javnih osebnosti v njihovi najzasebnejši sferi.

Kayser je opredelil tri tipe romana: roman dogajanja (*Geschehnisroman*), roman prostora (*Raumroman*) in roman likov (*Figurenroman*). Po tej klasifikaciji bi biografski roman sodil v roman likov, kjer je v središču lik glavnega junaka, prikazan skozi številne življenjske epizode. Sem spadata tudi razvojni in vzgojnostni roman 18. in 19. stoletja. (Kayser v Kos 1983: 114–115) Pridevnik »biografski« se torej nanaša na katerokoli osebo, junaka, o katerem roman ali povest govori. Kot biografski roman ali povest lahko označimo 75 besedil v slovenski književnosti: slaba polovica jih opisuje življenje umetnikov ali pesnikov, sledijo kulturnozgodovinske osebnosti, znameniti roparji oziroma rokovnjači, cerkvene in vojaške osebnosti. (Hladnik 2009: 176)

Glavni namen biografije pa je informiranje bralca s podatki iz življenja dotične osebe. Po angleškem slovarju literarnih pojmov so njeni žanrski tipi politična, vojaška, umetnostna, teatralna, znanstvena, športna biografija. Podatki o biografirancu so karseda točni in verodostojni. (*Oxford dictionary of literary terms* 2008: 38–39)

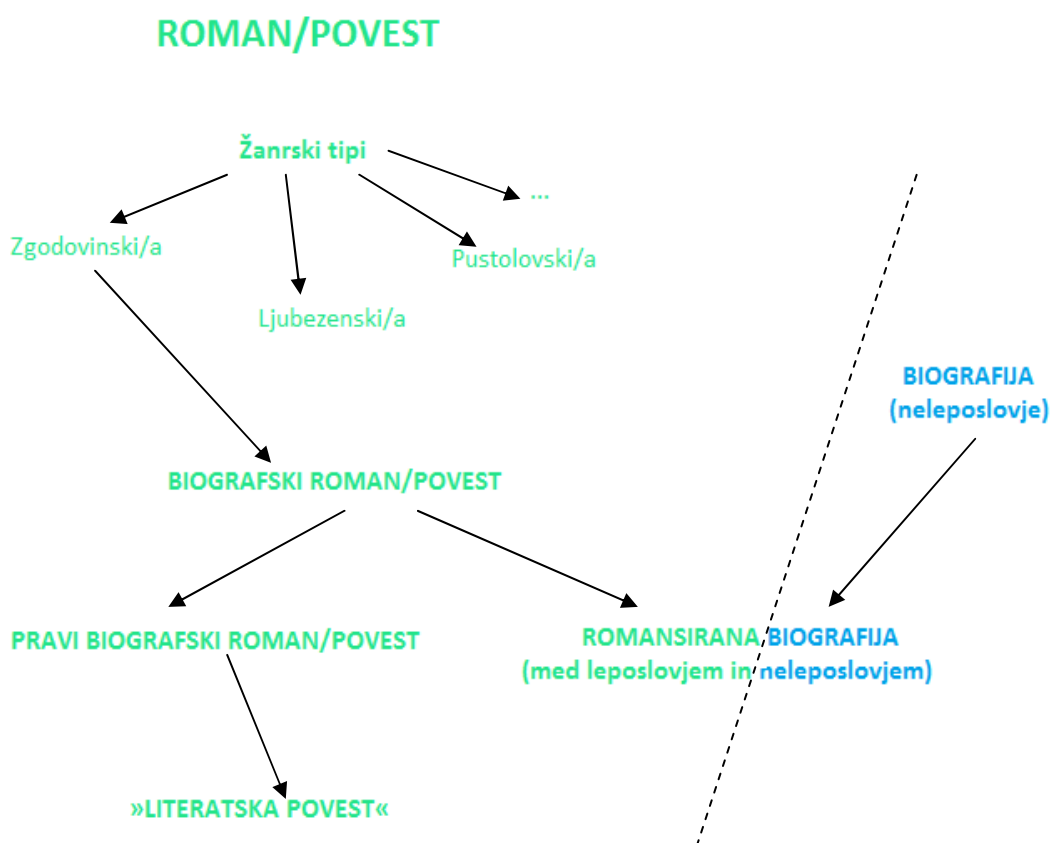
Je pa biografsko delo, bodisi znanstveno in neliterarno (biografija) bodisi leposlovno (roman/povest), vedno približevanje k zgodovinski resnici oz. osebnosti. Stopnjo približevanja določata avtorjeva ustvarjalna moč in vrsta dela; nekdo se bolj drži zunanjih podatkov, drugi se bolj pogloblja v t. i. notranjost osebe. (Šurca 1998: 9) Irena Samide pri

biografskem romanu razlikuje med pravim biografskim romanom na eni strani in romansirano oziroma literarizirano biografijo na drugi. Za romansirano biografijo je značilna večinoma zaprta in zaokrožena pripoved, nemalokrat pomešana z esejističnimi prvinami, pisci težijo k čim večji avtentičnosti oziroma verodostojnosti svojega besedila, v ospredju je referencialna funkcija, junake pa spoznamo predvsem v njihovem javnem delovanju. (Samide 2001: 239) Tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika omenja romanizirano biografijo: »opisati v obliki romana, prim. romanizirati pesnikov življenjepis«, ¹ iz česar lahko razberemo, da se nanaša na življenjepis in sledi podatkom v njem. Nasprotno prave biografske romane odlikuje bolj odprto, nedorečeno, spontano pripovedovanje, avtor je manj zavezan edino veljavni resnici in včasih ponuja tudi več možnosti iste resnice; njegova domišljija ima svobodnejša krila, v ospredju je estetska razsežnost, v svojih delih pa predstavlja biografiranca tudi v čisto zasebni sferi, ne samo kot junaka ali narodnega heroja, temveč tudi kot človeka, prijatelja, ljubimca. (Samide 2001: 239) Romansirano biografijo bi potemtakem lahko umestili vmes med (pravi) biografski roman/povest in biografijo.

Glede na zgoraj razložene termine je »literatska povest« prozno leposlovno delo srednje dolgega ali daljšega obsega, ki govori o življenju literata oziroma književnika (pesnika, pisatelja, dramatika). S tega stališča bi jo lahko uvrstili k biografskemu romanu/povesti in poimenovali tudi biografski roman/povest o življenju literata. Ker spada v območje literature, jo ločimo od tipa biografije, ki je bližje zgodovinsko-znanstvenemu popisu življenja pomembnejše osebe. V praksi pa meja ni trdna; tako npr. Fatur pri delu *Oče in sin in zagorski zvonovi* na koncu zapiše, od kod je jemal podatke in med besedilom navaja citate iz časopisev ter učnih načrtov tistega časa, vriva tudi Kettejeve tekste. Če jo primerjamo z romansirano biografijo, ki naj bi bila po vsebini manj toga kot biografija, čeprav sta v njenem osredju referencialna funkcija in avtentičnost podatkov, osebo pa spoznamo predvsem v njenem javnem delovanju (Samide 2001), je za »literatsko povest« značilno prikazovanje intimnejšega sveta. Predstavljane osebe, ki so, sodeč po Hladnikovih ugotovitvah, največkrat umetniki, tudi niso povprečneži, ampak celo posebneži (npr. Levstik v Slodnjakovem *Pogine naj, pes!* in Albrehtovi *Zadnji pravdi*) in prikazani so njihova osebnost, življenjska pot in osebni razvoj (npr. Pahorjeva *Pot desetega brata* sicer natančno opiše Jurčičevo delo in

¹ http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=biografija&hs=1

politično udejstvovanje, vendar tudi njegovo čutenje, razmišljanje, vrednotenje sveta in pisateljstva). Pri »literatski povesti« je torej pomembno opiranje na dejanske podatke, vendar njihova verodostojnost ni najpomembnejša in je prostor odmerjen tudi domišljiji oz. pisateljevi kreativnosti. Lahko bi se deloma nanašali tudi na Kayserjev termin roman likov, kjer je oseba prikazana skozi serijo epizod (primer za to bi bil lahko Slodnjakov *Tujec*, ki ne opisuje Cankarjevega življenja linearno od začetka do konca, pač pa niza različne spomine in poglede, ki so jih nanj imeli njegovi sodobniki).

Slika 1: Shema »literatske povesti« v odnosu do biografskega romana, biografije in romansirane biografije.

4 Avtorske oznake »literatskih povesti«

Medtem ko smo se v zgornjih poglavjih naslanjali predvsem na teorijo zvrsti oz. vrst, bomo v pričujočem poglavju pogledali, kako so obravnavana dela (pod)naslavljali avtorji sami. Če kakšno delo nima avtorske oznake, bomo pogledali, kako so ga označili literarni zgodovinarji, pisci spremnih besed, opomb ali uvodov k besedilom.

- o Joža Lovrenčič: *Cerovškov gospod* (1924).

Podnaslov: **Biografska povest** (avtorska oznaka).

- o Ivan Pregelj: *Simon iz Praš* (1933, ponatis 1966) (prvotni naslov *Šmonca*).

Podnaslov: /

Spremni tekst: France Koblar navaja Pregljevo pismo z dne 26. 11. 1923, kjer Pregelj delo označi kot **roman v odlomkih** (avtorska oznaka) (Koblar 1966: 311), nato pa sam zapiše, da gre za **psihološko pripovedno študijo o Simonu Jenku** (Koblar 1966: 311). V nadaljevanju zapiše še, da »to ni življenjepis – uporablja sicer zgodovinsko snov in dokumentirano okolje, ampak osebe prehajajo v svoj svet, spuščajo se na nivo notranjega življenja, dobivajo do neke mere pisateljev duševni obraz.« (Koblar 1966: 315)

- o Fran Albreht: *Zadnja pravda* (1934).

Podnaslov: /

Molan v diplomski *Primerjava biografskih romanov o Janezu Bleiweisu in Franu Levstiku* (FF UL) govori o **biografskem romanu**.

- o Ilka Vašte: *Roman o Prešernu* (1938, 1937 dopisano v knjigi).

Naslov: **Roman** (avtorska oznaka).

- o Anton Slodnjak: *Neiztrohnjeno srce* (1938).

Podnaslova: **Zgodovinski roman** (izdaje leta 1938, 1956, 1964) in **Roman o Prešernu** (izdaje leta 1976, 1981) (avtorska oznaka).

- o Anton Slodnjak: *Pogine naj, pes!* (1946, ponatis 1965, 1976).

Podnaslov: **Roman o Levstiku** (avtorska oznaka).

- o Jože Pahor: *Pot desetega brata* (1951).

Podnaslov: **Jurčičevo življenje, roman** (avtorska oznaka).

- o Mimi Malenšek: *Plamenica* (1957, ponatis 2008).

Podnaslov: **Roman** o Primožu Trubarju (avtorska oznaka).

- o Ilka Vašte: *Izobčenec* (1960).

Podnaslov: **Roman** o Janezu Trdini (avtorska oznaka).

- o Mimi Malenšek: *Pojoci labodi* (1970 in 1971) o Dragotinu Ketteju (1. del) in Josipu Murnu (2. del).

Podnaslov vsakega dela: **biografije** (avtorska oznaka).

- o Anton Slodnjak: *Tujec* (1938, ponatis 1976).

Podnaslov: **Roman** o Cankarju (avtorska oznaka).

- o Mimi Malenšek: *Pesnikov nokturno* (1992).

Podnaslov: **Roman** (avtorska oznaka).

- o Ivan Sivec: *Biseri bolečine* (1996).

Podnaslov: **Slike** iz življenja goriškega slavčka (avtorska oznaka).

- o Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči* (2002).

Naslov: **Povest** (avtorska oznaka).

- o Silvo Fatur: *Oče in sin in zagorski zvonovi* (2005).

Spremni tekst: Fatur delo označi kot **leposlovna lepljenka** (Fatur 2005: 275) (avtorska oznaka).

- o Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan* (2005).

Zadnja platnica knjige: delo je označeno kot **biografski roman**.

- o Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka* (2006).

Podnaslov: **Balade in romance** iz življenja največjega slovenskega epika (avtorska oznaka).

- o Ivan Sivec: *Ribičev dohtar* (2009).

Uvodni tekst: Sivec delo označi kot **Črtice** iz Prešernovega življenja (Sivec 2009: 10) (avtorska oznaka).

- o Evelina Umek: *Po sledih fate morgane* (2008).

Podnaslov, spremni tekst: /

V reviji *Mladika* avtorica delo označi kot **roman, biografijo in romansirano biografijo** (Umek 2009: 15) (avtorska oznaka).

- o Rudi Mlinar: *Šepetanje lip* (2010).

Podnaslov: **Roman** o Francu Ksaverju Mešku (avtorska oznaka).

- o Mira Delavec: *Šepet rdeče zofe* (2011).

Spremni tekst: literarni zgodovinar Igor Grdina delo označi kot **roman** oziroma **romaneskno pripoved** (Grdina 2011: 244).

Oznake, ki so jih delom pripisali avtorji:

- 10-krat **roman**,

od tega 2-krat natančneje določeno: **roman v odlomkih, zgodovinski roman**,

- 2-krat **povest**,

od tega 1-krat natančneje določena: **biografska povest**

- 2-krat **biografija**,
- 1-krat **romansirana biografija**,
- 1-krat **slike**,
- 1-krat **črtice**,
- 1-krat **balade in romance**,
- 1-krat **leposlovna lepljenka**.

Oznake, ki so jih delom pripisali literarni zgodovinarji, pisci spremnih besed ali drugi pisci, ki so ta dela kakorkoli omenjali:

- 3-krat **roman**;

od tega 2-krat natančneje določeno: **biografski roman**,

- 1-krat **romaneskna pripoved**,
- 1-krat **psihološka pripovedna študija**.

Avtorske oznake del so precej različne, vendar je najfrekventnejša vrsta oz. zvrst roman. Sledita ji povest in žanrski tip biografija, vendar v precej manjšem številu, tj. vsaka 2-krat (povest je 1-krat natančneje določena, in sicer biografska povest). Druge avtorske oznake so še: romansirana biografija, slike, črtice, balade in romance, leposlovna lepljenka (vsaka po 1-krat).

Podobno je z oznakami sočasnih literarnih zgodovinarjev in drugih piscev: tudi tukaj prednjači roman, ki je naveden 3-krat (2-krat natančneje določen, tj. biografski roman), nato pa sta omenjeni še romaneskna pripoved (1-krat) in psihološka pripovedna študija (1-krat).

Pregled oznak potrjuje ne samo ugotovitve o netrdnosti meja med posameznimi literarnimi zvrstmi oz. vrstami (npr. roman, povest) in žanri (npr. zgodovinski roman, biografski roman), ampak tudi »samovoljo« oz. kreativnost pri podnaslavljanju oz. poimenovanju del. Primer za to bi bil »roman v odlomkih«, kot je svoje delo o Simonu Jenku poimenoval Ivan Pregelj. Opazimo lahko tudi, da gre ponekod za »neujemanje« med pomenom termina in dejansko vsebino dela; tako je npr. s Sivčeva *Brodnikova oporoka*, ki govori o Antonu Aškercu, podnaslovljena kot »Balade in romance iz življenja največjega slovenskega epika«. V nekaterih primerih tudi opazimo manj ustrezna poimenovanja; npr. »slika« v podnaslovu Sivčevih *Biserov bolečine* (Slike iz življenja goriškega slavčka), saj je to praviloma (z)vrstna oznaka za kratko prozo. Podobno je s »črtico« v podnaslovu dela istega avtorja *Ribičev dohtar – Črtice iz Prešernovega življenja* (črtica kot samostojna literarna zvrst ali vrsta, brez osrednje zgodbe z začetkom in koncem, omejena na posamezen dogodek ali položaj. (Kos 2001: 169)) A. Slodnjak *Tujca* podnaslovi kot Roman o Cankarju, v epilogu na koncu trilogije pa ob istem delu govori kot o romansiranim življenjepisu. (Slodnjak 1976: 259) Enako je z Evelino Umek, ki svojega dela *Po sledeh fate morgane* (z)vrstno-žanrsko ne podnaslovi, v intervjuju pa delo označi za roman, biografijo in romansirano biografijo. (Umek 2009: 15)

5 Poskus opredelitve »literatske povesti« na preseku med teorijo ter avtorskimi in drugimi (z)vrstno-žanrskimi oznakami

Upošteva je predstavljene in relevantne opredelitve povesti in romana s poudarkom na biografskem romanu/povesti, biografiji in romansirani biografiji ter s pregledom avtorskih in drugih oznak v predlaganih 21 delih, lahko podamo definicijo in kriterije »literatske povesti«. Je pripovedno delo daljšega obsega, napisano v prozi oz. nevezani besedi (z možnimi lirskimi vložki, citati ipd.), ki opisuje življenje književnika/literata, kar je razvidno iz pridevka literatski v žanrski oznaki. Zato jo lahko umestimo med žanre biografskega romana/povesti in razmejimo tako od biografije kot neumetnostnega besedila kot od romansirane biografije, ki osebo opisuje predvsem v njenem javnem delovanju, ne pa toliko v intimni sferi, kar naj bi bila značilnost »literatske povesti«. V naslovu se nikoli ne pojavi samo ime literata (kar je značilno za biografije), le-to največkrat sploh ni omenjeno. Zgodbo podaja pripovedovalec, ki je večinoma vsevedni. Govori o literatovem življenju, delu, poklicu, kulturnem in političnem delovanju, zraven pa prikaže njegovo razmišljanje, čustvovanje in osebni razvoj. Poleg literatovega življenja lahko bolj ali manj natančno podaja družbene razmere časa in prostora, v katerem je deloval. Pripoved lahko teče časovno linearno, tj. od začetka do konca literatovega življenja, ali pa o preteklem dogajanju izvemo skozi epizode, prek retrospektiv, spominov, pogovorov oseb, tako da dobimo vpogled v samo del iz literatovega življenja.

V obravnavanih primerih gre obsegovno večinoma za daljše pripovedi. Zanje je značilna predvidljivost, kar je povezano z glavno osebo, ki je poznana. Zato avtor običajno v zgodbo ne vpleta dogodkov, ki niso vsaj posredno povezani z literatom. Časovno pa po logiki zajemajo obdobje, dolgo kot človeško življenje ali manj; v drugem primeru so besedila tudi primerno krajšega obsega. Čeprav nobena od predlaganih »literatskih povesti« nima te avtorske oznake, si tako lahko iz več razlogov dovolimo izvirno žanrsko oznako »literatska povest«. V prid temu govori različnost oznak posameznih del in oznak, ki so jih delom dali avtorji, literarni zgodovinarji, kritiki ali pisci spremnih besedil, saj izkazuje skupne poteze in v središče postavlja vlogo glavne osebe, ki je literat, to pa je tudi njihov skupni imenovalec.

Žanrska oznaka literatski tudi ne samo najbolj jasno meri na protagonista, ampak še na vsebino del, kjer gre za življenjske poti literatov. Na ta način se tudi doseže distinkcija z drugimi vrstami biografskega romana oz. povesti.

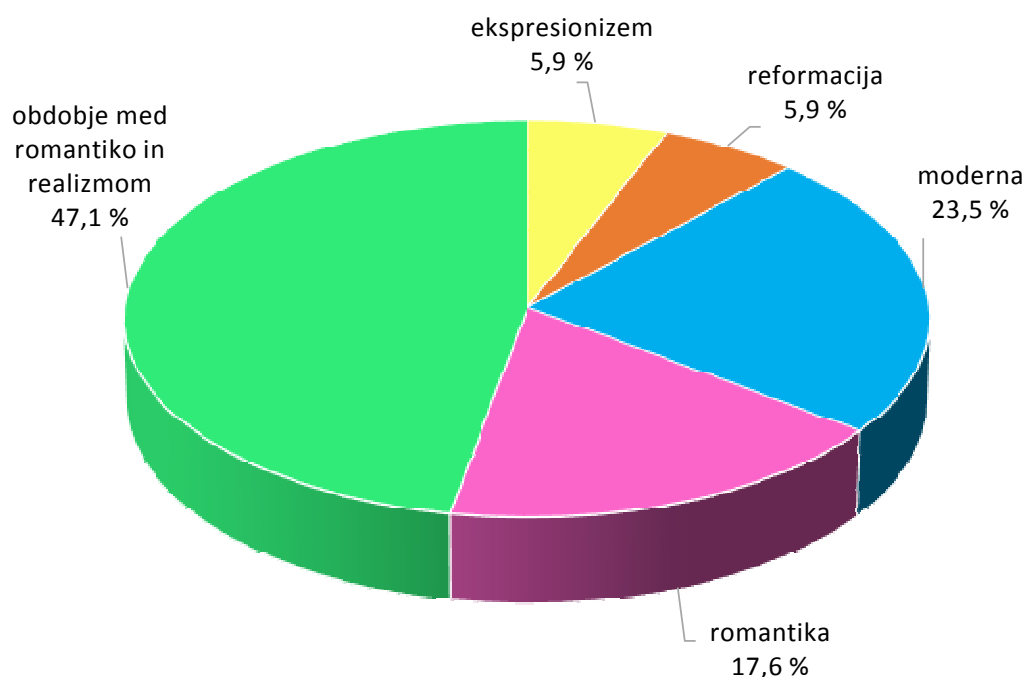
Na tej podlagi skupino »literatske povesti« tvori 21 del, ki se nanašajo na 17 literatov in so:

1. Joža Lovrenčič: *Cerovškov gospod* (1924) o Valentinu Staniču
2. Ivan Pregelj: *Simon iz Praš* (1933, ponatis 1966) o Simonu Jenku
3. Fran Albreht: *Zadnja pravda* (1934) o Franu Levstiku
4. Ilka Vašte: *Roman o Prešernu* (1937, ponatis 1958, 1962, 1960, 1975, 2000) o Francetu Prešernu
5. Anton Slodnjak: *Neiztrohnjeno srce* (1938, ponatis 1956, 1964, 1976, 1981) o Francetu Prešernu
6. Anton Slodnjak: *Pogine naj, pes!* (1946, ponatis 1965, 1976) o Franu Levstiku
7. Jože Pahor: *Pot desetega brata* (1951) o Josipu Jurčiču
8. Mimi Malenšek: *Plamenica* (1957, ponatis 2008) o Primožu Trubarju
9. Ilka Vašte: *Izobčenec* (1960) o Janezu Trdini
10. Mimi Malenšek: *Pojóči labodi* (1970) o Dragotinu Ketteju (1. del) in Josipu Murnu (2. del)
11. Anton Slodnjak: *Tujec* (1976) o Ivanu Cankarju
12. Mimi Malenšek: *Pesnikov nokturno* (1992) o Francetu Prešernu
13. Ivan Sivec: *Biseri bolečine* (1996, ponatis 2012) o Simonu Gregorčiču
14. Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči* (2002) o Janezu Ciglerju
15. Silvo Fatur: *Oče in sin in zagorski zvonovi* (2005) o Dragotinu Ketteju
16. Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan* (2005, ponatis 2006) o Slavku Grumu
17. Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka* (2006) o Antonu Aškercu
18. Ivan Sivec: *Ribičev dohtar* (2009) o Francetu Prešernu
19. Evelina Umek: *Po sledih fate morgane* (2008) o Marici Nadlišek Bartol
20. Rudi Mlinar: *Šepetanje lip* (2010) o Francu Ksaverju Mešku (1874–1964)
21. Mira Delavec: *Šepet rdeče zofe* (2011) o Josipini Urbančič Turnograjski

V poglavju Dodatek na koncu diplomskega dela smo vsako »literatsko povest« na kratko povzeli ter omenjene parametre iz definicije konkretizirali.

Vsa dela so bila napisana v 20. stoletju in na začetku 21. stoletja; prvo je nastalo leta 1924 (Joža Lavrenčič: *Cerovškov gospod*), zadnje 2011 (Mira Delavec: *Šepet rdeče zofe*). Če poskušamo literate, ki so protagonisti del, umestiti v literarnozgodovinski pregled in upoštevamo utrjeno delitev razvoja slovenske književnosti po obdobjih, dobimo takole sliko:

- o reformacija – 1 literat, 1 povest
- o romantika – 3 literati, 6 povesti
- o med romantiko in realizmom – 8 literatov, 9 povesti
- o moderna – 4 literati, 4 povesti
- o ekspresionizem – 1 literat, 1 povest

Slika 2: Deleži obravnavanih literatov po utrjenih literarnozgodovinskih obdobjih. (Kos 1992)

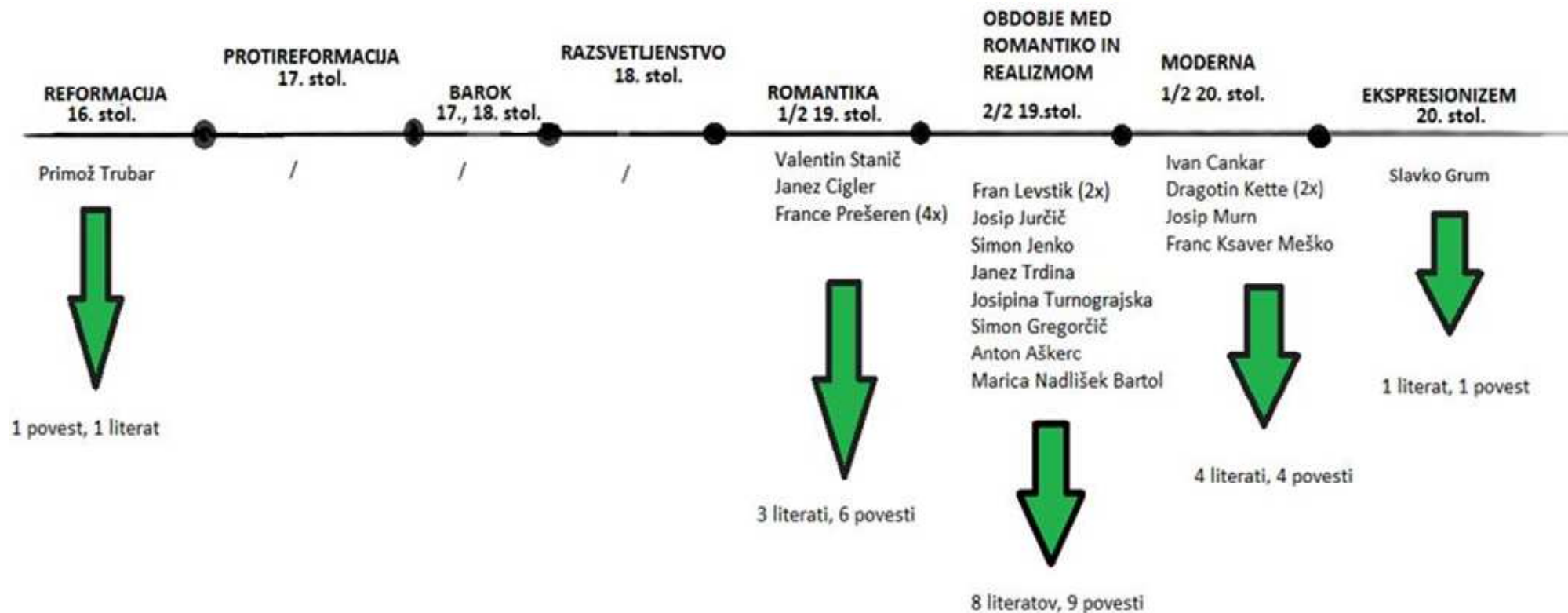
V obdobje med romantiko in realizmom pade največ obravnavanih literatov, in sicer skoraj polovica, tj. osem literatov (47,1 %): Fran Levstik, Josip Jurčič, Janez Trdina, Josipina Turnograjska, Simon Gregorčič, Simon Jenko, Anton Aškerc, Marica Nadlišek Bartol. Franu Levstiku sta posvečeni dve deli, tako da je del, ki obravnavajo literata iz tega obdobja, devet. To je deloma pričakovano, saj je to čas formiranja slovenske pripovedne proze, ki je imela

med drugim narodnospodbudno funkcijo in je igrala vlogo pri oblikovanju narodne identitete. Našteti literati spadajo med reprezentativnejša imena (z izjemo ženskih predstavnic, katerih dela niso kanonizirana) omenjene dobe.

Sledi obdobje moderne: štirje literati ali 23,5 % vseh obravnavanih literatov, ki so Dragotin Kette, Josip Murn, Ivan Cankar in Franc Ksaver Meško, s tem da je Dragotin Kette referenčna oseba dveh »literatskih povesti«, vendar si enega deli z Josipom Murnom.

Na tretjem mestu je obdobje romantike: trije literati oz. 17,6 % vseh obravnavanih literatov, ki so France Prešeren, Janez Cigler in Valentin Stanič. Vendar moramo upoštevati, da so Francetu Prešernu namenjena tri dela. Tako zanimanje za Prešerna ni presenetljivo, saj gre za največjega slovenskega pesnika.

Reformacija in ekspresionizem sta zastopana v enaki meri; v vsako obdobje padeta po en literat in eno delo (5,9 % vseh obravnavanih literatov): Primož Trubar (reformacija) in Slavko Grum (ekspresionizem).

Slika 3: Literati, ki imajo svojo povest (roman), glede na literarnozgodovinska obdobja. (Kos 1992)

6 Pregled slovenskih »literatskih povesti«

Medtem ko smo v predhodnih poglavjih po korakih in ob primerjanju s sorodnimi oznakami oblikovali definicijo »literatske povesti«, se v nadaljevanju lotevamo pregleda konkretnih del, ki jih bomo pogledali z naslednjih, dodatnih vidikov:

- leto izida, kraj in založba,
- okoliščine, kontekst nastajanja dela (npr. če gre za obletnico ipd.),
- morebitni ponatis(i),
- morebitna povezanost med literatom, ki je protagonist dela, in avtorjem dela glede na naslednje parametre:
 - o časovni (primerjava datumov rojstva in smrti, obdobja delovanja),
 - o krajevni/pokrajinski (primerjava podatkov o kraju rojstva, delovanja, pokrajinske pripadnosti),
 - o poklicni (primerjava poklicnih profilov),
 - o priznanost/kanoniziranost zlasti literata, ki mu je delo posvečeno.

Za orientacijo pri izboru gradiva za obdelavo smo se najbolj oprli na knjigo Mirana Hladnika *Slovenski zgodovinski roman* (2009). V pomoč je bil tudi sistem Cobiss. Iz nabora zadetkov smo najprej izločili vse neliterarne tekste. Ko so na situ ostali samo še biografski romani/povesti, smo izločili še vse avtobiografske romane/povesti in tista literarna dela, ki govorijo o življenju kogarkoli drugega, ki ni literat. Pri preverjanju izbora gradiva smo upoštevali še podatkovno zbirko *Slovenski zgodovinski roman*.²

² [http://www.ff.uni-](http://www.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/zgrom/eva_cgi.exe?name=zgroma&hits_shown=310&expression=biografski)

[lj.si/slovjez/mh/zgrom/eva_cgi.exe?name=zgroma&hits_shown=310&expression=biografski](http://www.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/zgrom/eva_cgi.exe?name=zgroma&hits_shown=310&expression=biografski)

6.1 Joža Lovrenčič: *Cerovškov gospod* – o Valentinu Staniču

Leto in kraj izida, založba: 1973, Gorica, Goriška Mohorjeva družba. Delo je prvotno izhajalo leta 1924–1925 v *Goriški straži*, VII. In VIII. letnik, št. 33–98 (Hladnikova spletna podatkovna zbirka).³

Priložnost, ob kateri je nastalo delo: 200. obletnica Staničevega rojstva, kar je navedeno v urednikovih opombah.

Ponatis: Ne.

Preglednica 1: Primerjava avtorja »literatske povesti« Jože Lovrenčiča in referenčne osebe Valentina Staniča (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 638, 1064).

Kriterij primerjave	Joža Lovrenčič	Valentin Stanič	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	2. 3. 1890 11. 12. 1952	12. 2. 1774 29. 4. 1847	NE
Čas delovanja	Približno 1915–1942	Približno 1800–1840	NE
Kraj rojstva	Kred pri Kobaridu	Bordež, Kanal	NE
Pokrajinska pripadnost	Primorska	Primorska	DA
Prostor delovanja	Gorica, Trst, Ljubljana,	Banjšćice, Ročinj, Gorica	DELNO
Poklicno-interesni profil	Književnik, učitelj, urednik, slavist	Duhovnik, pesnik, vodil je župnijsko šolo, imel tiskarno za pesmi	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	NE	DA

Cerovškov gospod je bil izdan leta 1973 v Gorici, in sicer ob 200. obletnici Staničevega rojstva, in ni bil nikdar ponatisnjen. Lovrenčič in Stanič sicer prihajata iz različnih krajev, vendar je njuna pokrajinska pripadnost enaka, oba sta Primorca. Delovala sta v različnih časovnih obdobjih, prostor njunega delovanja pa je do neke mere prekriven, oba sta delovala (tudi) na Primorskem. Delno se ujemata tudi na področju delovanja oz. poklica, saj sta bila oba med drugim pesnika. Imata tudi enako mesto v slovenski književnosti, nihče od njiju ni

³ http://wff1.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/zgrom/eva_cgi.exe?name=zgromb&expression=z%B9%3D152

kanoniziran. Zanimivo je, da si je Lovrenčič za referenčno osebo izbral nekanoniziranega avtorja, saj se pri pregledu »literatskih povesti« izkaže, da so literati večinoma kanonizirani. Na podlagi naših kriterijev primerjave bi lahko sklepali, da se je Joža Lovrenčič odločil za pisanje o Valentinu Staniču zato, ker ju združuje primorska regija ali pa je bil njegov motiv morda 200. obletnica Staničevega rojstva.

6.2 Ivan Pregelj: *Simon iz Praš* (prvotni naslov *Šmonca*) – o Simonu Jenku

Leto in kraj izida, založba: 1933, Ljubljana, Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani (Izbrani spisi, VIII. knjiga). Delo je prvotno izšlo leta 1924 v *Domu in svetu*.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Da, 1966, Celje, Mohorjeva družba (Izbrana dela, V. knjiga).

Preglednica 2: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Ivanom Pregljem in referenčno osebo Simonom Jenkom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 412, 894, 895).

Kriterij primerjave	Ivan Pregelj	Simon Jenko	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	27. 10. 1883, 30. 1. 1960	27. 10. 1835, 18. 10. 1869	NE
Čas delovanja	Približno 1912–1945	Približno 1854–1864	NE
Kraj rojstva	Most na Soči	Podreča pri Mavčičah	NE
Pokrajinska pripadnost	Primorska	Gorenjska	NE
Prostor delovanja	Kranj, Ljubljana	Kranj, Kamnik, Ljubljana	DELNO
Poklicno-interesni profil	Profesor na gim. (slavistika in germanistka), pisatelj, pesnik, dramatik	Pesnik, pisatelj, domači učitelj, pravnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	DA	DA	DA

Delo *Simon iz Praš*, s prvotnim naslovom *Šmonca*, je bilo izdano v Ljubljani leta 1933 in leta 1966 v Celju, in sicer v okviru Pregljevih izbranih del kot ponatis. Jenko in Pregelj se deloma ujemata pri 4. in 5. kriteriju, ki se nanašata na prostor oz. poklicni profil: Kranj, Ljubljana;

Pregelj je bil profesor na gimnaziji, pisatelj, pesnik in dramatik, Jenko pa pesnik, pisatelj, domači učitelj in pravnik. V slovenski književnosti imata oba status klasikov.

6.3 Fran Albreht: *Zadnja pravda* – o Franu Levstiku

Leto in kraj izida, založba: 1934, Ljubljana, Hram.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 3: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Franom Albrehtom in referenčno osebo Franom Levstikom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 8, 622).

Kriterij primerjave	Fran Albreht	Fran Levstik	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	17. 11. 1889, 11. 2. 1963	28. 9. 1831, 16. 11. 1887	NE
Čas delovanja	Približno 1917–1960	Približno 1855–1870	NE
Kraj rojstva	Kamnik	Dolnje Retje	NE
Pokrajinska pripadnost	Gorenjska	Dolenjska	NE
Prostor delovanja	Primorska, Ljubljana	Trst, Ljubljana, Dunaj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pesnik, pisatelj, prevajalec, urednik	Pesnik, pisatelj, kritik, jezikoslovec, časnikar, tajnik, knjižničar, urednik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Albrehtovo delo *Zadnja pravda* je bilo izdano pri založbi Hram, ni bilo nikoli ponatisnjeno in ni nastalo ob kaki posebni priložnosti. Albreht in Levstik se ujemata samo glede regijskega področja delovanja (Albreht je deloval na Primorskem in v Ljubljani, Levstik pa v Trstu, Ljubljani in na Dunaju) in poklica (Albreht je bil pesnik, pisatelj, prevajalec, urednik, Levstik pa pesnik, pisatelj, kritik, jezikoslovec, časnikar, tajnik, knjižničar in urednik), pa še to oboje delno. Vendar ne gre pozabiti, da imamo pri Levstiku opraviti s klasikom slovenske književnosti (literarni program, kritik, mentor idr.).

6.4 Ilka Vašte: *Roman o Prešernu* – o Francetu Prešernu

Leto in kraj izida, založba: 1937, Ljubljana, samozaložba.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Da, 5-krat: 1958 (Koper, Lipa), 1962 (Ljubljana, DZS), 1965 (Ljubljana, DZS), 1975 (Ljubljana, DZS), 2000 (Ljubljana, Mladinska knjiga).

Preglednica 4: Povezava med avtorico »literatske povesti« Ilko Vašte in referenčno osebo Francetom Prešernom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 901, 1239).

Kriterij primerjave	Ilka Vašte	France Prešeren	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	2. 6. 1891 3. 7. 1967	3. 12. 1800 8. 2. 1849	NE
Čas delovanja	Približno 1910–1960	Približno 1821–1848	NE
Kraj rojstva	Novo mesto	Vrba	NE
Pokrajinska pripadnost	Dolenjska	Gorenjska	NE
Prostor delovanja	Ljubljana, Trst	Ljubljana, Dunaj, Kranj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Učiteljica, pisateljica	Pesnik, pravnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Roman o Prešernu je nastal leta 1937 in bil 5-krat ponatisnjen. Ponatis kaže na več stvari, in sicer na podjetnost založbe, avtorice oz. na pomembnost literata, ki mu je delo posvečeno. Temu gre (podobno kakor zgoraj) pripisati ključni pomen. To potrjujejo tudi ponatisi pri treh različnih založbah, kar kaže na pomembnost portretiranja. Avtorica in portretiranec se deloma ujemata, ko gre za kraj delovanja, vendar še zdaleč ne bi mogli reči, da gre za kakšno »ujemanje« med njima, npr. da bi bila rojaka ipd. in da je portretiranec zato toliko bolj pritegnil pisateljico.

6.5 Anton Slodnjak: *Neiztrohnjeno srce* – o Francetu Prešernu

Leto in kraj izida, založba: 1938, Ljubljana, Naša založba.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Da, 4-krat: 1956 (Koper, Lipa), 1964 (Koper, Lipa), 1976 (Ljubljana, Mladinska knjiga), 1981 (Ljubljana, Mladinska knjiga).

Preglednica 5: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Antonom Slodnjakom in referenčno osebo Francetom Prešernom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 901, 1042).

Kriterij primerjave	Anton Slodnjak	France Prešeren	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	13. 6. 1899, 13. 3. 1983	3. 12. 1800 8. 2. 1849	NE
Čas delovanja	Približno 1925–1965	Približno 1821–1848	NE
Kraj rojstva	Bodkovci	Vrba	NE
Pokrajinska pripadnost	Štajerska	Gorenjska	NE
Prostor delovanja	Ljubljana, Krakov, Zagreb, Frankfurt	Ljubljana, Dunaj, Kranj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Literarni zgodovinar, pisatelj, urednik, slavist	Pisatelj, pravnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Podobno velja za Slodnjakovo delo *Neiztrohnjeno srce*. Izdano je bilo v Ljubljani leta 1938, ponatisnjeno pa je bilo štirikrat, kar lahko razumemo kot potrditev prejšnje teze o pomembnosti Prešerna za razvoj slovenske poezije. Zanimariti ni mogoče niti morebitnega zanimanja za njegovo »intimno« življenje pri bralcih. To delo je tudi izstopajoče, ker ga je napisal literarni zgodovinar, kar za večino obravnavanih del ne velja.

6.6 Anton Slodnjak: *Pogine naj, pes!* – o Franu Levstiku

Leto in kraj izida, založba: 1946, Ljubljana, Slovenski knjižni zavod.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Da, ampak samo drugi ponatis (1976) – ob 100. obletnici Cankarjevega rojstva, eksplicitno navedeno na začetku knjige.

Ponatis: Da, 1965 (Koper, Lipa) in 1976 (Ljubljana, Mladinska knjiga).

Preglednica 6: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Antonom Slodnjakom in referenčno osebo Francetom Prešernom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 622, 1042).

Kriterij primerjave	Anton Slodnjak	Fran Levstik	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	13. 6. 1899, 13. 3. 1983	28. 9. 1831, 16. 11. 1887	NE
Čas delovanja	Približno 1925–1965	Približno 1855–1870	NE
Kraj rojstva	Bodkovci	Dolnje Retje	NE
Pokrajinska pripadnost	Štajerska	Dolenjska	NE
Prostor delovanja	Ljubljana, Krakov, Zagreb, Frankfurt	Trst, Ljubljana, Dunaj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Literarni zgodovinar, pisatelj, urednik, slavist	Pesnik, pisatelj, kritik, jezikoslovec, časnikar, tajnik, knjižničar, urednik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Slodnjak in Levstik se najbolj ujemata pri področju delovanja, ki je literarnokritičsko oz. literarnoznanstveno področje. Delo *Pogine naj, pes!*, izdano 1964 v Ljubljani, ni nastalo ob kaki posebni priložnosti, vendar iz dvakratnega ponatisa pri dveh različnih založbah lahko razberemo zanimanje za klasika slovenske literature, ki ima podoben status kot Prešeren. Levstik ima tudi dve »literatski povesti«, kar bi najbolj lahko razložili torej z njegovo vlogo v (kanonu) slovenske književnosti.

6.7 Jože Pahor: *Pot desetega brata* – o Josipu Jurčiču

Leto in kraj izida, založba: 1951, Ljubljana, DZS.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: 70. obletnica Jurčičeve smrti (ni eksplicitno navedeno).

Ponatis: Ne.

Preglednica 7: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Jožetom Pahorjem in referenčno osebo Josipom Jurčičem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 429, 791).

Kriterij primerjave	Jože Pahor	Josip Jurčič	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	20. 2. 1988, 1. 9. 1964	4. 3. 1844, 3. 5. 1881	NE
Čas delovanja	Približno 1920–1960	Približno 1860–1880	NE
Kraj rojstva	Sežana	Muljava	NE
Pokrajinska pripadnost	Primorska	Dolenjska	NE
Prostor delovanja	Primorska, Ljubljana	Dunaj, Maribor, Ljubljana	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisatelj, dramatik, urednik, publicist, učitelj	Pisatelj, urednik, politik, domači učitelj	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Pot desetega brata je bila izdana leta 1951 v Ljubljani in ni bila nikdar ponatisnjena. Nastala je ob posebni priložnosti, 70. obletnici Jurčičeve smrti, čeprav to ni nikjer izrecno navedeno. Avtor in portretiranec se deloma ujemata, ko gre za prostor delovanja, kar se tiče njunega poklicnega profila oz. področja delovanja, pa jima je skupno urednikovanje in publicistično delo. Tako kot Prešeren in Levstik je Jurčič tudi klasik in avtor prvega slovenskega (zgodovinskega) romana, kar je verjetno v največji meri prispevalo k zanimanju Pahorja za to, da napiše knjigo oz. »literatsko povest« o njem.

6.8 Mimi Malenšek: *Plamenica* – o Primožu Trubarju

Leto in kraj izida, založba: 1957, Koper, Lipa.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne. Leta 1950, ob 400. obletnici prve Trubarjeve knjige, je sicer pripravila precej krajšo verzijo »literatske povesti«, ki pa ni izšla. Nato jo je dodelala. (Ahačič 2008: 644)

Ponatis: Da, 2008 (Ljubljana, Nova revija).

Preglednica 8: Povezava med avtorico »literatske povesti« Mimi Malenšek in referenčno osebo Primožem Trubarjem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 660, 1206).

Kriterij primerjave	Mimi Malenšek	Primož Trubar	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	8. 2. 1919	9. 6. 1508 28. 6. 1586	NE
Čas delovanja	Približno 1938–1988	Približno 1530–1582	NE
Kraj rojstva	Dobrla vas, odraščala v Podbrezjah na Gor.	Raščica pri Velikih Laščah	NE
Pokrajinska pripadnost	Koroška, Gorenjska	Dolenjska	NE
Prostor delovanja	Ljubljana	Ljubljana, Trst, Dunaj, Laško, šolala se je na Reki in v Salzburgu	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisateljica, kulturna delavka (knjižničarska šola)	Duhovnik pesnik, pisatelj, prevajalec	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

»Literatska povest« Mimi Malenšek o Primožu Trubarju je bila izdana leta 1957 v Kopru in dobrih 50 let kasneje tudi ponatisnjena (2008). Predpostavljamo, da je bil avtorčin motiv za pisanje dela o Trubarju 400. obletnica njegove prve knjige, kar je bilo leta 1950. Takrat je pripravila krajšo verzijo »literatske povesti«, ki pa ni izšla. Potem jo je dopolnila in sedem let kasneje tudi izdala.

6.9 Ilka Vašte: *Izobčenec* – o Janezu Trdini

Leto in kraj izida, založba: 1960, Novo mesto, Dolenjska založba.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: 130. obletnica Trdinovega rojstva (ni eksplicitno navedeno).

Ponatis: Ne.

Preglednica 9: Povezava med avtorico »literatske povesti« Ilko Vašte in referenčno osebo Janezom Trdino (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 1197, 1239).

Kriterij primerjave	Ilka Vašte	Janez Trdina	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	2. 6. 1891, 3. 7. 1967	29. 5. 1830, 14. 7. 1905	NE
Čas delovanja	Približno 1915–1964	Približno 1853–1900	NE
Kraj rojstva	Novo mesto	Mengeš	NE
Pokrajinska pripadnost	Dolenjska	Gorenjska	NE
Prostor delovanja	Ljubljana, Trst	Ljubljana, Dunaj, Varaždin, Reka, Novo mesto	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisateljica, učiteljica	Pisatelj, zgodovinar, narodopisec, politik (politični kaznjenec)	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Delo Ilke Vašte *Izobčenec* je nastalo leta 1960 v Novem mestu in ni bilo nikdar ponatisnjeno. Čeprav ni nikjer navedena priložnost, ob kateri je nastalo, razberemo, da je bila to 130. obletnica Trdinovega rojstva. Vašte in Trdina se delno ujemata pri prostoru delovanja, saj sta kakor večina avtorjev delovala tudi v Ljubljani, prav tako sta bila oba literata in učitelja.

6.10 Mimi Malenšek: *Pojóči labodi* – o Dragotinu Ketteju (1. del) in Josipu Murnu (2. del)

Leto in kraj izida, založba: 1970 (1. knjiga oz. 1. del) in 1971 (2. knjiga oz. 2. del), Ljubljana, DZS.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 10: Povezava med avtorico »literatske povesti« Mimi Malenšek in referenčnima osebama Dragotinom Kettejem in Josipom Murnom (*Slovenski biografski leksikon* 463, 660, 739).

Kriterij primerjave	Mimi Malenšek	Dragotin Kette	Josip Murn	Ujemanje parametrov Malenšek : Kette	Ujemanje parametrov Malenšek : Murn
Datuma rojstva in smrti	8. 2. 1919	19. 1. 1876 24. 6. 1899	4. 3. 1879 18. 6. 1901	NE	NE
Čas delovanja	Približno 1938–1988	Približno 1896–1899	Približno 1898–1900	NE	NE
Kraj rojstva	Dobrla vas, odraščala v Podbrezjah na Gor.	Prem pri Ilirski Bistrici	Ljubljana	NE	NE
Pokrajinska pripadnost	Koroška, Gorenjska	Notranjska	Osrednjeslovenska	NE	NE
Prostor delovanja	Ljubljana	Ljubljana, Novo mesto	Ljubljana (študij na Dunaju je opustil)	DELNO	DA
Poklicno-interesni profil	Pisateljica, kulturna delavka (knjižničarska šola)	Pesnik, pisatelj	Pesnik, pisatelj	DELNO	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	DA	NE	NE

Mimi Malenšek je napisala *Pojóče Labode*, ki govorijo o Dragotinu Ketteju in Josipu Murnu. Povest je v dveh delih in v dveh knjigah. Prva opisuje življenje Ketteja (izdana 1970), druga pa življenje Murna (izdana 1971, obe v Ljubljani). Iz prostora delovanja ne bi mogli sklepati na kake povezave oz. sorodnosti med avtorico in portretirancema, saj se je večina literatov

daljši ali krajši čas mudila v Ljubljani, pač pa bi glavne razloge za zanimanje za portretiranca iskala v njuni pomembnosti v razvoju slovenske literature oz. pomembnosti predstavnikov moderne; Kette in Murn spadata v skupino najrepresntativnejših imen s področja pesništva iz tega obdobja (po Prešernu in Jenku).

6.11 Anton Slodnjak: *Tujec* – o Ivanu Cankarju

Leto in kraj izida, založba: 1976, Ljubljana, Mladinska knjiga.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Da, na začetku knjige navedeno: Ob 100. obletnici rojstva Ivana Cankarja.

Ponatis: Ne.

Preglednica 11: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Antonom Slodnjakom in referenčno osebo Ivanom Cankarjem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 126, 1042).

Kriterij primerjave	Anton Slodnjak	Ivan Cankar	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	13. 6. 1899, 13. 3. 1983	10. 5. 1876 11. 12. 1918	NE
Čas delovanja	Približno 1925–1965	Približno 1890–1918	NE
Kraj rojstva	Bodkovci	Vrhnika	NE
Pokrajinska pripadnost	Štajerska	Notranjska	NE
Prostor delovanja	Ljubljana, Krakov, Zagreb, Frankfurt	Ljubljana, Dunaj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Literarni zgodovinar, pisatelj, urednik, slavist	Pesnik, pisatelj, dramatik, aktiven v politiki	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Zadnji del Slodnjakove trilogije je *Tujec*, »literatska povest« o Ivanu Cankarju, nastala leta 1976. V primerjavi z *Neiztrohnjenim srcem* in z delom *Pogine naj, pes!* to delo ni bilo nikoli ponatisnjeno, vendar je nastalo ob posebni priložnosti, to je 100. obletnica Cankarjevega rojstva, kar je na začetku knjige tudi izrecno navedeno.

6.12 Mimi Malenšek: *Pesnikov nokturno* – o Francetu Prešernu

Leto in kraj izida, založba: 1992, Celovec, Mohorjeva družba.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 12: Povezava med avtorico »literatske povesti« Mimi Malenšek in referenčno osebo Francetom Prešernom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 660, 901).

Kriterij primerjave	Mimi Malenšek	France Prešeren	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	8. 2. 1919	3. 12. 1800 8. 2. 1849	NE
Čas delovanja	Približno 1938–1988	Približno 1821–1848	NE
Kraj rojstva	Dobrla vas, odraščala v Podbrezjah na Gor.	Vrba	NE
Pokrajinska pripadnost	Koroška, Gorenjska	Gorenjska	DELNO
Prostor delovanja	Ljubljana	Ljubljana, Dunaj, Kranj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisateljica, kulturna delavka (knjižničarska šola)	Pisatelj, pravnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Pesnikov nokturno Mimi Malenšek je bil izdan leta 1992 in ni bil nikoli ponatisnjen. O posebni priložnosti, ob kateri bi delo lahko nastalo, oz. motivih za pisanje ni indicev. Avtorica in Prešeren se delno ujemata glede pokrajinske pripadnosti, Prešeren je Gorenjec, Malenškova, sicer rojena na Koroškem, pa je tudi odraščala in živela na Gorenjskem. Glavne razloge gre torej morda iskati v tem ali pa v pomembnosti portretiranja. Vidimo pa tudi, da je bilo delo napisano leto dni po slovenski osamosvojitvi. V tem času so državljani čutili poseben nacionalni ponos in začetek nečesa novega, svoje države. Morda tudi zato takratno avtoričino zanimanje za največjega in najbolj znanega našega pesnika, ki je dvignil nivo slovenske literature na raven evropske. Veliko njegove poezije ima namreč nacionalno tematiko.

6.13 Ivan Sivec: *Biseri bolečine* – o Simonu Gregorčiču

Leto in kraj izida, založba: 1996, Ljubljana, Družina.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: 90. obletnica Gregorčičeve smrti (ni eksplicitno navedeno).

Ponatis: Da, 2012 (Kamnik, Ico).

Preglednica 13: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Ivanom Sivcem in referenčno osebo Simonom Gregorčičem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 317, 1030).

Kriterij primerjave	Ivan Sivec	Simon Gregorčič	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	24. 5. 1949	15. 10. 1844, 24. 11. 1906	NE
Čas delovanja	Približno 1976–	Približno 1867–1902	NE
Kraj rojstva	Moste, Komenda	Vrsno pod Krnom	NE
Prostor delovanja	Komenda, Ljubljana	Primorska (Gorica, Kobarid ...)	NE
Pokrajinska pripadnost	Gorenjska	Primorska	NE
Poklicno-interesni profil	Pisatelj, novinar	Pisatelj, bogoslužje (kaplan)	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Biseri bolečine govorijo o Simonu Gregorčiču. Sivec je knjigo izdal leta 1996 v Ljubljani in je bila 16 let kasneje ponatisnjena v Kamniku. Iz letnic lahko razberemo, da je nastala oz. bila spodbujena z okroglo 90. obletnico Gregorčičeve smrti, čeprav to ni nikjer izrecno navedeno in tudi avtor tega ne omeni. Zanimanje založnika za delo bi mogli povezati z Gregorčičevim duhovniškim profilom.

6.14 Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči* – o Janezu Ciglerju

Leto in kraj izida, založba: 2002, Kamnik, Ico.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Da, eksplicitno navedeno na začetku knjige: Ob 210. obletnici Ciglarjevega rojstva in 170. obletnici Ciglarjevega prihoda v Višnjo Goro.

Ponatis: Ne.

Preglednica 14: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Ivanom Sivcem in referenčno osebo Janezom Ciglarjem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 139, 1030).

Kriterij primerjave	Ivan Sivec	Janez Cigler	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	24. 5. 1949	7. 5. 1792 11. 4. 1869	NE
Čas delovanja	Približno 1976–	Približno 1820–1866	NE
Kraj rojstva	Moste, Komenda	Ljubljana	NE
Pokrajinska pripadnost	Gorenjska	Osrednjeslovenska	NE
Prostor delovanja	Komenda, Ljubljana	Ljubljana, Višnja Gora	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisatelj, novinar	Duhovnik, jetniški kurat, pisatelj (pripovednik)	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Kar se tiče Sivčevih »literatskih povesti«, o prekrivnosti poklicnih profilov sicer ne bi mogli govoriti, vendar je vsaj iz obravnavanih del očitna njegova naklonjenost literatom, ki so bili tudi duhovniki (Cigler, Gregorčič, Aškerc – trije od štirih literatov, ki jim je namenil delo). *Povest o Janezovi sreči* je nastala leta 2002 v Kamniku in ni bila nikdar ponatisnjena. Poleg ideološko-nazorskih motivov bi ga k nastanku dela utegnili motivirati tudi 210. obletnica Ciglarjevega rojstva in 170. obletnica Ciglarjevega prihoda v Višnjo Goro.

6.15 Silvo Fatur: *Oče in sin in zagorski zvonovi* – o Dragotinu Ketteju

Leto in kraj izida, založba: 2005, Koper, Libris.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 15: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Silvom Faturjem in referenčno osebo Dragotinom Kettejem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 239, 463).

Kriterij primerjave	Silvo Fatur	Dragotin Kette	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	2. 1. 1935	19. 1. 1876 24. 6. 1899	NE
Čas delovanja	Približno 1960–2007	Približno 1896–1899	NE
Kraj rojstva	Zagorje, Pivka	Prem pri Ilirski Bistrici	DA
Pokrajinska pripadnost	Notranjska	Notranjska	DA
Prostor delovanja	Ljubljana, Postojna	Ljubljana, Novo mesto	DELNO
Poklicno-interesni profil	Slavist, publicist, pisatelj, ravnatelj, pisec didaktičnih člankov in učbenikov	Pesnik, pisatelj	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Faturjeva »literatska povest« z naslovom *Oče in sin in zagorski zvonovi*, ki govori o Dragotinu Ketteju, je bila izdana leta 2005 in ni bila nikdar ponatisnjena. Očitna je »prostorska« prekrivnost, ujemanje pokrajinske pripadnosti torej, saj je Kette v času učiteljevanja očeta med drugim živel v Zagorju pri Pivki. Razen tega, da sta bila avtor in portretiranec rojaka, bi mogli razloge za Faturjevo zanimanje iskati v njegovem poklicu, saj je Fatur slavist in po tej plati spada tudi v skupino avtorjev, kjer je npr. Slodnjak. Pomemben pa je tudi status, ki ga ima Kette v slovenski književnosti, saj je klasik in spada med glavne predstavnike moderne.

6.16 Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan* – o Slavku Grumu

Leto in kraj izida, založba: 2005, Ljubljana, Cankarjeva založba.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Da, 2006 (Ljubljana, Cankarjeva založba), 2011 eno poglavje prevedeno v več jezikov (Ljubljana, Javna Agencija za knjigo RS).

Preglednica 16: Povezava med avtorjem »literatske povesti« Milanom Deklevo in referenčno osebo Slavkom Grumom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 187, 327).

Kriterij primerjave	Milan Dekleva	Slavko Grum	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	17. 10. 1946	2. 8. 1901 3. 8. 1949	NE
Čas delovanja	Približno 1973–	Približno 1920–1940 (pisal je do 1929)	NE
Kraj rojstva	Ljubljana	Šmartno pri Litiji, odraščal v Novem mestu	NE
Pokrajinska pripadnost	Osrednjeslovenska	Osrednjeslovenska, Dolenjska	DELNO
Prostor delovanja	Ljubljana	Dunaj, Ljubljana, Zagorje	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pesnik, pisatelj, dramatik, literarni in glasbeni kritik	Dramatik, pisatelj (pripovednik), zdravnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	DA	DA	DA

»Literatska povest« *Zmagoslavje podgan* je nastala leta 2005 v Ljubljani, leto kasneje je bila prav tako v Ljubljani ponatisnjena in leta 2011 je bilo eno njeno poglavje prevedeno v več jezikov, kar pa je mogoče povezati predvsem s tem, da gre za kresnikovega nagrajenca. Avtor in portretiranec se ne ujemata glede kraja rojstva, sta se pa oba rodila v osrednjeslovenski pokrajini. Drugih povezav med njima ni, razen tega, da je to eden redkih parov, kjer sta oba akterja kanonizirana. Na podlagi tega težko razpravljamo o motivih, ki jih je imel Dekleva za pisanje o Grumu, ne smemo pa spregledati, da gre za najznamenitejšega slovenskega modernista s kontroveržno usodo in zelo razgibanim življenjem. Avtor je leta 2008 za spletni intervju povedal, da je glavna oseba tega dela metafora prejšnjega stoletja. Pravi, da je

prejšnje stoletje stoletje vzponov in padcev človeka, poetičnih vzponov in moralnih ter etičnih zdrsev. Slavko Grum naj bi v svojem življenju združil te vzpone in padce in tako dvajseto stoletje reprezentiral. (Milan Dekleva: »Minljivost je stik hipnega in tega, kar je večno«)⁴

6.17 Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka* – o Antonu Aškercu

Leto in kraj izida, založba: 2006, Kamnik, Ico.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: 150. obletnica Aškerčevega rojstva (na začetku knjige navedeno: Ob 150-letnici avtorjevega rojstva).

Ponatis: Ne.

Preglednica 17: Povezava med avtorjem »literatske povesti oz. romana« Ivanom Sivcem in referenčno osebo Antonom Aškercem (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 22, 1030).

Kriterij primerjave	Ivan Sivec	Anton Aškerc	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	10. 5. 1949	9. 1. 1856, 10. 6. 1912	NE
Čas delovanja	Približno 1976–	Približno 1880–1910	NE
Kraj rojstva	Moste, Komenda	Globoko pri Rimskih Toplicah	NE
Pokrajinska pripadnost	Gorenjska	Štajerska	NE
Prostor delovanja	Komenda, Ljubljana	Štajerska (Rimske Toplice, Vitanje, Šmarje pri Jelšah, Podsreda, Mozirje ...)	NE
Poklicno-interesni profil	Pisatelj, novinar	Pesnik, kaplan, arhivar, sourednik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

⁴ <http://www.airbeletrina.si/knjiga/intervju-portret/1576>

Sivčeva *Brodnikova oporoka* je bila izdana leta 2006 v Kamniku in ni bila nikdar ponatisnjena. Nastala je ob posebni priložnosti, in sicer 150. obletnici Aškerčevega rojstva, kar avtor tudi sam navede. To je brez večjih dvomov glavni motiv za nastanek dela.

6.18 Ivan Sivec: *Ribičev dohtar* – o Francetu Prešernu

Leto in kraj izida, založba: 2009, Kamnik, Ico.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Da, v knjigi na začetku izrecno navedeno, da je ob 160-letnici smrti (Avtor: »*Mojemu idolu, Ribičevemu Francetu, ob 160. obletnici*«).

Ponatis: Ne.

Preglednica 18: Povezava med avtorjem »literatske povesti oz. romana« Ivanom Sivcem in referenčno osebo Francetom Prešernom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 901, 1030).

Kriterij primerjave	Ivan Sivec	France Prešeren	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	10. 5. 1949	3. 12. 1800 8. 2. 1849	NE
Čas delovanja	Približno 1976–	Približno 1821–1848	NE
Kraj rojstva	Moste, Komenda	Vrba	NE
Pokrajinska pripadnost	Gorenjska	Gorenjska	DA
Prostor delovanja	Komenda, Ljubljana	Ljubljana, Dunaj, Kranj	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisatelj, novinar	Pesnik, pravnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	DA	NE

Ribičev dohtar, Sivčevo delo o Francetu Prešernu, je bil izdan leta 2009 v Kamniku in ni bil nikdar ponatisnjen. To je nekoliko presenetljivo, saj sta bili ostali dve »literatski povesti« o Prešernu, to sta *Roman o Prešernu* Ilke Vašte in Slodnjakovo *Neiztrohnjeno srce*, večkrat ponatisnjeni. Knjiga pa je spet nastala ob posebni priložnosti, tj. 160. obletnici Prešernove smrti; avtor tudi izrecno napiše, da je Prešeren njegov idol. Poleg tega sta avtor in portretiranec oba z Gorenjske, tako da gre za pokrajinsko prekrivnost.

6.19 Evelina Umek: *Po sledeh fate morgane* – o Marici Nadlišek Bartol

Leto in kraj izida, založba: 2008, Trst, Mladika.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 19: Povezava med avtorico »literatske povesti oz. romana« in referenčno osebo Marico Nadlišek Bartol (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 744, 1223).

Kriterij primerjave	Evelina Umek	Marica Nadlišek Bartol	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	23. 3. 1939	10. 2. 1867, 3. 1. 1940	NE
Čas delovanja	Približno 1977–2008	Približno 1886–1900	NE
Kraj rojstva	Trst	Trst	DA
Pokrajinska pripadnost	Tržaška pokrajina	Tržaška pokrajina	DA
Prostor delovanja	Ljubljana, osrednja Slovenija	Trst, Ljubljana	DELNO
Poklicno-interesni profil	Pisateljica, prevajalka, dela v založništvu in mladinskem programu TVS	Pisateljica, urednica, publicistka	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	NE	DA

Delo *Po sledeh fate morgane* je nastalo leta 2008 in ni bilo nikdar ponatisnjeno. Nastalo ni ob nobeni posebni priložnosti. Avtorici in portretiranki je skupen kraj rojstva (Trst), posledično tudi pokrajinska pripadnost, kar je najbolj pomenljivo. Skupno jima je tudi založniško oz. uredniško-publicistično področje delovanja. Spregledati ni mogoče niti spolske pripadnosti.

6.20 Rudi Mlinar: *Šepetanje lip* – o Francu Ksaverju Mešku

Leto in kraj izida, založba: 2010, Mohorjeva družba, Celovec.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 20: Povezava med avtorjem »literatske povesti oz. romana« Rudijem Mlinarjem in referenčno osebo Francem Ksaverjem Meškom (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 698 in Portal slovenskih pisateljev).⁵

Kriterij primerjave	Rudi Mlinar	Franc Ksaver Meško	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	24. 3. 1950	28. 10. 1874 11. 1. 1964	NE
Čas delovanja	Približno 1967–2011	Približno 1898–1960	NE
Kraj rojstva	Dolga Brda (Občina Prevalje)	Gornji Ključarovci	NE
Pokrajinska pripadnost	Koroška	Štajerska	NE
Prostor delovanja	Mežica, Ravne, Brežice (Koroška)	Koroška	DA
Poklicno-interesni profil	Pisatelj in dramatik, strojni delovodja, kulturni delavec	Pripovednik, dramatik, duhovnik	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	NE	DA

Delo *Šepetanje lip* je bilo izdano leta 2010 in ni bilo nikdar ponatisnjeno. Nastalo ni ob nobeni posebni priložnosti. Če pogledamo avtorja Rudija Mlinarja in portretiranca Franca Ksaverja Meška, vidimo, da se po naših kriterijih primerjave ujemata glede prostora delovanja oz. po pokrajinski pripadnosti, kar ni zanemarljivo, saj sta oba delovala na Koroškem.

⁵ <http://www.drustvo-dsp.si/si/pisatelji/832/detail.html>

6.21 Mira Delavec: *Šepet rdeče zofe* – o Josipini Urbančič Turnograjski

Leto in kraj izida, založba: 2011, Brežice, Primus.

Posebna priložnost, ob kateri je nastalo delo: Ne.

Ponatis: Ne.

Preglednica 21: Povezava med avtorico »literatske povesti oz. romana« Miro Delavec in referenčno osebo Josipino Urbančič Turnograjsko (*Slovenski biografski leksikon* 2008: 1213 in Spletni biografski leksikon znanih Gorenjk in Gorenjcev).⁶

Kriterij primerjave	Mira Delavec	Josipina Urbančič Turnograjska	Ujemanje parametrov
Datuma rojstva in smrti	29. 10. 1978	4. 7. 1833, 1. 6. 1854	NE
Čas delovanja	Približno 2003–	Približno 1950–1954	NE
Kraj rojstva	Kranj	Grad Turn, Potoče, Preddvor	NE
Pokrajinska pripadnost	Gorenjska	Gorenjska	DA
Prostor delovanja	Mače pri Preddvoru, Ljubljana	Preddvor; objavljala v revijah <i>Slovenska bčela</i> (ur. Anton Janežič), <i>Zora</i> (MB)	DELNO
Poklicno-interesni profil	Slovenistka, pisateljica, učiteljica, lit. zgodovinarica	Pesnica, pisateljica, skladateljica, učiteljica	DELNO
Priznanost oz. kanoniziranost	NE	NE	DA

Mira Delavec, avtorica »literatske povesti« *Šepet rdeče zofe*, ki je nastala leta 2011, in Josipina Urbančič Turnograjska se po naših kriterijih primerjave delno ujemata glede regijskega področja delovanja (Mira Delavec deluje v Mačah pri Preddvoru in v Ljubljani, Josipina Urbančič Turnograjska pa je delovala v Preddvoru in objavljala v revijah *Slovenska bčela* in *Zora*), imata pa tudi enako pokrajinsko pripadnost, obe sta Gorenjki. Poleg tega je Turnograjska tista pisateljica, ki ji avtorica posveča največ študijskega zanimanja. Kot pri delu *Po sledih fate morgane* gre tudi tukaj za žensko dvojico.

⁶ <http://www.gorenjci.si/osebe/delavec-mira/935/>

7 Sklep

Za žanrsko oznako »literatska povest«, v slovenski literarni teoriji neutrjen pojem, predlagamo korpus 21 leposlovnih del, ki govorijo o življenju slovenskega literata. Gre za prozna dela daljšega obsega, v katera pa lahko vstopajo neprozni vložki, npr. lirični in dramski elementi. V smislu dogajalnega časa povest lahko poteka časovno linearno od začetka literatovega življenja do njegovega konca ali pa govori o samo posameznem izseku, delu njegovega življenja. Pripovedovalec je v večini primerov vsevedni, lahko pa je tudi personalni. Vsebinsko je v povesti opisano literatovo življenje, delo, javno delovanje, pogosto pa tudi način razmišljanja, notranji svet, intimne misli. Ker gre za leposlovje, verodostojnost informacij ni temeljna niti ni zagotovljena oz. o njej ne izvemo ničesar, prav tako niso navedeni viri, od koder so podatki o literatovem življenju črpani. V naslovu dela se zelo redko pojavita ime in priimek literata (le v dveh primerih).

Po splošnejši definiciji »literatske povesti«, do katere smo prišli prek prebiranja korpusa, literarno(z)vrstnih oznak, ki so jih posameznim delom dali njihovi avtorji oz. drugi pisci, ko so delo kjerkoli omenjali, ter ob upoštevanju literarnozgodovinskih oznak, smo korpus pregledali še z vidika izbranih parametrov, ki so prikazani v tabelah. Analiza je dala sledeče rezultate. Ponatisnjene so bile tiste »literatske povesti«, ki imajo za referenčno osebo naslednjega literata: Simona Jenka, Franceta Prešerna (on ima tri dela in od teh sta bili dve večkrat ponatisnjeni, *Roman o Prešernu* 5-krat in *Neiztrohnjeno srce* 4-krat), Frana Levstika (tudi on ima dve povesti oz. romana, od katerih pa je bila ponatisnjena le *Pogine naj, pes!*, in sicer 2-krat), Primoža Trubarja, Simona Gregorčiča in Slavka Gruma. Tukaj torej prednjači France Prešeren, kar ni presenetljivo, saj gre za pomembnega slovenskega pesnika, za katerega se bralci očitno zelo zanimajo. Vendar pa ponatis lahko kaže tudi na druge stvari, npr. popularnost avtorja, »agresivnost« oz. ambicioznost založbe ali kakšen drug razlog, tako je recimo z drugim ponatisom Slodnjakovega dela *Pogine naj, pes!*, ki je bil izdan ob 100. obletnici Cankarjevega rojstva. Takrat je v okviru iste trilogije izšlo tudi delo *Tujec*, ki govori o Cankarju. Kar se tiče priložnosti, ob kateri so nastale »literatske povesti«, je stanje tako: devet del je nastalo ob posebni priložnosti, ena pa je bila ob posebni priložnosti ponatisnjena. V vseh primerih gre za okrogle obletnice rojstva ali smrti literata, v eni tudi za okroglo obletnico prihoda literata v Višnjo Goro (Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči*). Vendar

pa to ni bilo povsod navedeno, za tri dela smo to ugotovili sami, in sicer s pomočjo izračuna med letnico izdaje in letnico literatovega rojstva oz. smrti. V teh primerih ne vemo, ali je to stvar naključja ali pa je avtor za obletnico vedel, le da tega ni posebej navajal.

Razmišljali pa smo tudi o možnih vzrokih, ki so jih imeli avtorji za izbor literatov. Predvidevali smo, da bi bila kakršnakoli povezava med avtorjem in literatom možen motiv, da si je avtor za pisanje povesti izbral tistega literata. O tej povezavi smo sklepali na osnovi kriterijev primerjave med njima: pogledali smo, kdaj sta bila avtor in literat rojena, kdaj sta umrla (če sta že), kje sta bila rojena, njuno pokrajinsko pripadnost, prostor in čas njunega delovanja, poklic ter mesto, ki ga zavzemata v slovenski književnost, se pravi ali sta kanonizirana. Zanimalo nas je torej, ali se avtor in portretiranec v katerem izmed teh postulatov ujemata. Videli pa smo, da med njimi ne obstaja veliko povezav oz. ujemanj. Nobena dvojica se ne ujema glede datuma rojstva in časovnega obdobja delovanja, kar je sicer popolnoma razumljivo, saj so literati živeli v 19. stoletju, avtorji pa so živeli oziroma še živijo v 20. in 21. stoletju. Glede kraja rojstva se ujemata samo dva para, to sta Silvo Fatur in Dragotin Kette ter Evelina Umek in Marica Nadlišek Bartol. To je sicer nekoliko presenetljivo, saj bi lahko pričakovali, da bi si avtorji »literatske povesti« izbrali svojega rojaka za referenčno osebo, vendar očitno kraj rojstva ni bil kriterij, po katerem bi se odločali zanjo. Če pogledamo malo širše, pa najdemo kar nekaj ujemanj glede pokrajinske pripadnosti avtorjev in portretirancev, in sicer sedem parov, skoraj 32 odstotkov torej, kar namiguje na to, da pokrajinska »povezanost« avtorja in literata morda vpliva na pisanje literarnega dela o njem. V dveh primerih je ujemanje delno, kar pomeni, da se navezuje le na določeno obdobje v njunem življenju. Vsi avtorji in vsi literati, torej 22 parov (čeprav je povesti 21, je parov avtor-portretiranec 22, ker so *Pojoči labodi* od Mimi Malenšek pisani v dveh delih, in sicer govorijo o Dragotinu Ketteju in Josipu Murnu), se delno ujemajo glede področja delovanja, tj. poklicno-interesnega profila, saj so avtorji »literatske povesti« vedno med drugim tudi literati, prav tako kot referenčne osebe. Kar se tiče ostalih področij delovanja, npr. urednikovanja, duhovniškega poklica ipd., ujemanj med njimi ni. Tovrstno (ne)ujemanje je relativno pričakovano, vendar pa je vseeno zanimivo, da v nobenem primeru recimo duhovnik ali politik in literat ne piše o duhovniku ali politiku in literatu. Zelo veliko parov, tj. 17 parov, se delno ujema tudi glede regijskega področja oz. prostora delovanja, in sicer vsem je skupna Ljubljana, ob tem pa so delovali tudi drugje po Sloveniji in drugih deželah. Tudi to

je pričakovano, saj je bila Ljubljana kot glavno mesto in osrednji prostor Slovenije področje delovanja izobražencev. Dva para se glede prostora delovanja v celoti ujemata, to sta Rudi Mlinar in Franc Ksaver Meško (Koroška) ter Mimi Malenšek in Josip Murn (Ljubljana), trije pari pa se ne ujemajo niti delno, to so Joža Lovrenčič in Valentin Stanič, Ivan Sivec in Simon Gregorčič ter Ivan Sivec in Anton Aškerc. Kar se tiče mesta v slovenski književnosti, imamo pet ujemanj, in sicer dve pozitivni, kjer sta oba literata kanonizirana (Pregelj in Jenko – Ivan Pregelj: *Simon iz Praš* ter Dekleva in Grum – Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan*), in tri negativne, kjer sta oba avtorja oz. avtorici nekanonizirana/i (Evelina Umek: *Po sledih fate morgane* o Marici Nadlišek Bartol, Mira Delavec: *Šepet rdeče zofo* o Josipini Urbančič Turnograjski, Rudi Mlinar: *Šepetanje lip* o Francu Ksaverju Mešku). V vseh ostalih primerih je avtor povesti nekanoniziran, literat pa kanoniziran. Na podlagi tega lahko sklepamo, da kanoniziranim književnikom ni toliko v interesu, da bi pisali o drugih literatih, nekanonizirani pa so raje izbirali kanonizirane kot nekanonizirane. To bi si morda lahko razlagali s tem, da je o kanoniziranih literatih na voljo več informacij in podatkov iz njihovega življenja in je posledično lažje pisati o njih ali pa da jih bralci bolje poznajo in jih zato bolj zanimajo. Vsekakor pa bi bilo smiselno, da bi s perspektive stroke tem nekanoniziranim avtorjem v prihodnje posvetili več pozornosti, saj taka struktura lahko kaže na to, da so ti avtorji (npr. Fran Albreht, Jože Pahor, Ilka Vašte, Ivan Sivec, Evelina Umek, Mira Delavec) potencialne bele lise v slovenski literarni zgodovini, saj se jih ni omenjalo, so izpuščeni ...

Preglednica 22: Sistematičen prikaz parametrov, po katerih smo analizirali slovenske »literatske povesti«.

Ponatis	7 »literatskih povesti«
Nastanek ob posebni priložnosti	9 »literatskih povesti«, 1 ponatis. V 3 primerih to ni izrecno navedeno.
Kriterij primerjave med avtorjem in portretirancem	Število ujemanj tega kriterija med vsemi pari
Datuma rojstva in smrti	Ni ujemanj
Čas delovanja	Ni ujemanj
Kraj rojstva	2 ujemanji
Pokrajinska pripadnost	7 ujemanj, od tega 2 delni
Prostor delovanja	20 ujemanj, od tega 18 delnih
Poklicno-interesni profil	22 delnih ujemanj
Priznanost oz. kanoniziranost	5 ujemanj

Na podlagi povezav med avtorji in literati tako ne moremo sklepati o motivih avtorjev za izbor literata, saj je teh povezav malo. Edino relevantno in opaznejše ujemanje med avtorjem in literatom je glede pokrajinske pripadnosti: slaba tretjina parov izhaja iz enakih slovenskih regij. Vendar pa lahko razmišljamo v drugo smer: 9 od 21 »literatskih povesti«, torej skoraj polovica, jih je nastalo ob okroglih obletnicah rojstev ali smrti literatov in morda je bil takšen jubilej spodbuda in motiv za avtorje, da so se odločili za točno določene literate. Tako bi lahko definicijo »literatske povesti« dopolnili z dvema pomembnejšima ugotovitvama: pogosto so napisane ob jubilejih rojstev ali smrti literatov in večinoma so literati, o katerih so napisane, kanonizirani in priznani v slovenski književnosti, avtorji pa ne. Pridemo pa tudi do zaključka, ki ga omenjamo že v uvodu. Ne moremo mimo dejstva, da je 8 od 17 obravnavanih literatov, zopet skoraj polovica, ustvarjalo v času druge polovice 19. stoletja, to je literarnozgodovinsko obdobje med romantiko in realizmom, obdobje, ko sta se rojevali slovenska nacionalna identiteta in pripadnost narodu, eno poglavitnih vlog pri tem pa je imela literatura. Pisci te literature so torej vplivali na razvoj slovenske zavednosti in morda je to eden od motivov, da so avtorji v skoraj polovici korpusa »literatskih povesti oz. romanov« pisali o literatih iz tega obdobja.

8 Dodatek (kratki povzetki slovenskih »literatskih povesti«)

V tem poglavju je vsaka slovenska »literatska povest« na kratko povzeta, in sicer po lastnostih oziroma parametrih, ki jih pri definiciji v prejšnjih poglavjih navajamo. Naslov, obseg (če je bilo delo ponatisnjeno, smo gledali prvo izdajo) in zgradba dela, pripovedovalec, dogajalni čas ter informativni vidik, torej kakšna je vsebina in kaj o literatu izvemo, so za vsako posamezno delo konkretizirani.

1. Joža Lovrenčič: *Cerovškov gospod*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 186 strani.

Zgradba: Proza. Vmes so tudi deli Staničevih pesmi, na koncu priložena njegova pisma in ena pridiga.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Delo se začne, ko se Stanič vrne s študija v Salzburgu domov na Tolminsko, kjer je posvečen v župnika. Nato časovno po vrsti opisuje njegovo življenje do smrti leta 1847 (opisan tudi pogreb).

Vsebinski vidik: Podrobno je opisano Staničevo župnikovanje v različnih farah (Banjšice, Ročinj, Gorica), ob tem pa še njegovo delovanje na drugih področjih, kot so raznorazna pomoč kmetom, zdravljenje z zelišči in cepljenje ljudi, molitve za dež, ustanovitev šole, prevajanje, pisanje in pesnikovanje, ustanovitev gluhonemnice (šole za gluhoneme). Poudarek na njegovem delovanju, opisu življenja, ne pa notranjem dogajanju.

2. Ivan Pregelj: *Simon iz Praš*

Naslov: Vsebuje samo osebno ime literata, brez priimka.

Dolžina: 82 strani.

Zgradba: Proza. Delo vsebuje tudi neprozne vložke, npr. različne slovenske in tujejezične verze (Levstik), poleg tega so pogovori vajecev pisani kot dramsko besedilo.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Težko bi ga natančno določili, nekje med 1835 in 1865. Povest časovno preskakuje, opisani so le posamezni drobci iz Jenkovega življenja, npr. takoj ko se rodi prvo dojenče, potem ko gresta z materjo prvič v Kranj, ko opisuje Marijo Mandeljčevo, opis poti od Kranja do Praš ... Povest teče časovno nestrnjeno.

Vsebinski vidik: Poudarek je na literatovi notranjosti. Veliko razmišlja o življenju, ljubezni, smislu rojstva in smrti, usodi pesnika in njegovem hrepenenju ... Nekaj izvemo tudi o vajecev in njihovem delovanju ter Jenkovih ljubeznih (Leopoldina, Lotte, Marija), vendar prednjači pesnikova introspekcija. Ne dobimo vpogleda v celotno Jenkovo življenje.

3. Fran Albreht: *Zadnja pravda*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 134 strani.

Zgradba: Proza.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Leto 1887, zadnji tedni pred Levstikovo smrtjo. O drobcih iz njegovega življenja zvemo prek spominov, razmišljanja, sanj.

Vsebinski vidik: Natančno je opisano Levstikovo umiranje, muke, boji s samim seboj, kričanje. Levstik moralno in fizično propada, je psihično na robu (paranoja pred kolero). Bralec izve tudi za posamezne dogodke za nazaj (retrospektiva), npr. Levstikovo ljubezen do krčmarjeve

hčerke in njeno utopitev, vsebino pogovorov z Levstikovim očetom, pripovedovanje štorij vaškega posebneža v krčmi ipd.

4. Ilka Vašte: *Roman o Prešernu*

Naslov: Vsebuje priimek literata.

Dolžina: 406 strani.

Zgradba: Proza, z lirskimi vložki, najpogosteje Prešernovimi verzi.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Začne se leta 1812, torej ko je bilo Prešernu 12 let, in traja do njegove smrti leta 1849. Pripoved teče časovno linearno in pred vsakim poglavjem je napisano leto, v katerem se opisano dogaja.

Vsebinski vidik: Opisano je celotno pesnikovo življenje, tako notranje doživljanje (oblikovanje narodne zavesti, nesrečna ljubezen, bolečina ob izgubi prijateljev, pisanje poezije, razkol in razočaranje ob neuspehih na pravnem področju, resignacija itd.) kot tudi njegovo delovanje, študij in boj za odvetnikovo mesto, zunanje in politične razmere, leto 1848, kulturnozgodovinske teme.

5. Anton Slodnjak: *Neiztrohnjeno srce*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 656 strani.

Zgradba: Proza.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Od zgodnje pomladi leta 1809 (9-letni Prešeren) do njegove smrti leta 1849.

Pripoved teče časovno linearno.

Vsebinski vidik: Zelo podrobno je opisano celotno Prešernovo življenje od majhnega dečka do smrti. Opisana tako literatova občutja, notranjost kot tudi dejstva in zunanje dogajanje v njegovem življenju. Seznanimo se z njegovim otroštvom, šolanjem, študijem, izjemno intelektualno in umetniško nadarjenostjo, zlaganjem pesmi in usvajanjem literarnega znanja. Skozi celotno zgodbo spoznavamo njegove sodobnike, konkurente, prijatelje (trpljenje ob smrti Smoleta in Čopa). Ob tem so opisana tudi ljubezenska razmerja (Luiza na Dunaju, Zalika, Rahela, Julija Primic, Ana Jelovšek, razne točajke v krčmah) in njegovo razočaranje nad njimi, pa tudi razočaranje nad svetom, v katerem vlada denar. Izvemo tudi o njegovem poklicnem življenju in neuspehim pehanjem za odvetniškim mestom, na koncu resignacija, bolezen in umiranje.

6. Anton Slodnjak: *Pogine naj, pes!*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 1164 strani.

Zgradba: Proza, lirskih vložkov (verzov).

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Delo se začne leta 1852 in traja do Levstikove smrti leta 1887. O posameznih dogodkih iz obdobja pred tem, torej prvih 21 letih Levstikovega življenja, izvemo iz retrospektiv, spominov, pogovorov.

Vsebinski vidik: Zelo natančno je opisano Levstikovo življenje (dejstva: šolanje brez mature, nedokončan študij bogoslovja, pisanje, službovanje in težave ob tem, npr. ko se je ukvarjal s slovarskim delom, bil tajnik Slovenske matice, urednik časopisa *Naprej*, poučeval ipd., potem selitve iz domovine in nazaj, sodelovanje v taborih in slovenskih čitalniških tečajih ...). Opisane so tudi politične razmere tedanjega časa, gospodarstvo, položaj slovenščine in Levstikovo politično udejstvovanje. Poleg tega pa spoznamo tudi njegovo nenavadno in konfliktno naravo (je vročkrven, burno se bori za življenjsko pravico, ima veliko sporov, npr. z Bleiweisom in Globočnikom – duhovnimi oblastmi, ima veliko nasprotnikov, predvsem pa je tudi sam notranje razklan, razdvojen, neodločen in dvomi o sebi, ima se za strahopetnega in

je v ljubezenskih odnosih bolešno ljubosumen), kar pa kaže s cinizmom do drugih in nadutostjo.). Opisana tudi ljubezen do dveh žensk, Tone in Francke. Na koncu se psihično in fizično bori s smrtjo.

7. Jože Pahor: *Pot desetega brata*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 381 strani.

Zgradba: Proza, nekaj lirskih vložkov, npr. verzi Lermontova, Jenka, Jerana ...

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Od leta 1850 (6-letni Jurčič) do njegove smrti leta 1881. Dogajanje teče časovno linearno, brez preskakovanj in retrospektiv.

Vsebinski vidik: Natančno so opisani tako Jurčičevo delo in javno delovanje skozi celotno življenje (npr. šolanje, pisanje, urednikovanje, udeleževanje dijaških taborov, shodi slovenske akademske mladine) kot njegovo notranje dogajanje (trpljenje in pobitost ob siromaštvu na Dunaju, brezup in kriza, ko razmišlja, ali bi študij opustil, zaradi njegovega poklica in revščine nesrečna ljubezen, žalostno spoznanje, da bi slovenskemu narodu lahko še veliko dal, a mu življenjske razmere to onemogočajo, ipd.).

8. Mimi Malenšek: *Plamenica*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 540 strani.

Zgradba: Proza.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Delo se začne, ko je Trubar star 12 let, torej leta 1520, in traja do njegove smrti, tj. leta 1586. O njegovem otroštvu pred letom 1520 izvem tudi nekaj, in sicer prek spominov in retrospektiv.

Vsebinski vidik: Podrobno je predstavljeno pestro Trubarjevo življenje in takratne okoliščine. Spoznamo Trubarjevo šolanje, študij, župnikovanje, delo, pisanje in prevajanje, poroke, izgnanstvo ipd. Ob tem so opisane tudi politične razmere 16. stoletja, turški vpadi, odnos graščakov do tlačanov, upori rudarjev v Salzburgu, napadi na krivoverce, usmrtitve v vodi in na grmadi ... Poleg tega vidimo še Trubarjevo notranjost in spoznamo njegova čustva, razmišljanje, domotožje, razklanost, ljubezen do slovenskega jezika, ljubezen do ženske in grozo ob tem, jezo do verskih sleparjev itn.

9. Ilka Vašte: *Izobčenec*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 387 strani.

Zgradba: Proza.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Delo se začne leta 1867, ko je bil Trdina star 37 let, in traja do njegove smrti leta 1905. O dogodkih iz njegovega življenja pred letom 1867 izvemo iz razmišljanj, pogovorov, retrospektiv. Sintetično-analitična tehnika pripovedovanja.

Vsebinski vidik: Bolj kot pisateljeva notranjost je opisano njegovo življenje: delo (npr. zbiranje gradiva za opis Dolenjske, pisanje), zavzetost za vseslovanstvo (npr. skrivna predavanja o slovanskih deželah dijakom v svoji sobici), politično udejstvovanje (kazenska upokojitev), dva zakona (obakrat vdovi), bolezen ipd. Predstavljenih je sicer tudi nekaj njegovih razmišljanj in občutkov, npr. krivda in samoobtoževanje za smrt prve žene, bolečina ob izgubi prijatelja.

10. Mimi Malenšek: *Pojóči labodi*

1. Del

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 411 strani.

Zgradba: Proza. Neproznih delov skoraj ni, tu in tam kak Kettejev verz.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Zadnje leto Kettejevega življenja, ko je star 23 let, torej leto 1899. O delih njegovega življenja izvemo iz Kettejevih spominov, introspekcij, pogovorov z gospodinjo Polono Kalan v ljubljanski cukrarni, ki zanj skrbi. Pripoved ne teče časovno po vrsti, pač pa preskakuje z mladostništva na otroštvo ipd. Mestoma se dejansko dogajanje staplja z njegovim razmišljanjem.

Vsebinski vidik: Bolj kot opisi dogajanja v Kettejevem življenju je tukaj v ospredju njegova notranjost. Bralec sicer izve tudi o njegovem šolanju, očetu, materi, ljubezni do Angeline ipd., vendar so precej bolj natančno predstavljeni Kettejevi občutki, intimnost, notranji svet. Veliko razmišlja o poeziji, usodi, smrti, bistvu življenja, samoti in zapuščenosti. Skozi celotno povest nas spremljata njegova osamljenost in odtujenost svetu. Podrobno prikazani njegovi zadnji dnevi, umiranje.

2. Del

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 497 strani.

Zgradba: Proza. Neproznih delov skoraj ni, tu in tam kak Murnov verz.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Približno zadnji dve leti Murnovega življenja, torej leti 1900 in 1901, ko je po neuspelem zaključku študija na Dunaju na počitnicah na Gorenjskem (Lahovče, Cerklje, Zalog, potuje tudi na Bled), potem se vrne v ljubljansko cukrarno, nato gre na počitnice na Vipavsko, zopet na deželo. Konča v Ljubljani, ko umre v isti sobi kot Kette. Opisan tudi

pogreb, urejanje njegove zapuščine. Pripoved ne teče časovno po vrsti, in čeprav je dogajalni čas kratek, prek Murnovih razmišljanj izvemo o skoraj celotnem njegovem življenju. Spominja se otroštva, mladostništva, časovno preskakuje.

Vsebinski vidik: Podobno kot v prvem delu: zelo podrobno opisano Murnovo razmišljanje o usodi, krivici, hvaležnosti, ki je mora imeti za vse dobrotnike in skrbnike, odtujenosti, osamljenosti, ranljivosti, strahu, gnusu do sveta. Izvemo tudi o njegovem nesrečnem otroštvu, ki ga je trpel kot nezakonski otrok, študiju na Dunaju, nesojeni ljubezni do Alme S., obiskovanju literarnih čajank, besed, pisanju, druženju s Cankarjem, Župančičem. Na koncu podrobno opisano umiranje.

11. Anton Slodnjak: *Tujec*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 260 strani.

Zgradba: Proza, tu in tam zapisan kak verz.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi množine.

Dogajalni čas: Delo sestavljajo posamezni drobci ali celo obdobja iz Cankarjevega življenja, ki ga pripovedujejo njegovi sodobniki, sodelavci, prijatelji, sorodniki oziroma ljudje, s katerimi je bil kakorkoli povezan. Vsi ti spomini pa se jim porajajo ob njegovi smrti; ko mu zvoni, ko ga hodijo kropit, ko gredo za pogrebom, na grobu, torej vse leta 1918. Pripoved tako ne teče časovno linearno, pač pa preskakuje iz leta v leto.

Vsebinski vidik: O Cankarjevem otroštvu izvemo malo, saj se skoraj vsi spomini dotikajo njegovega literarnoustvarjalnega obdobja, dela in pisanja. Spominjajo se ga npr. ljubljanski škof, ljubljanski župan Ivan Tavčar, sodobnika in »tekmeča« Govekar in Župančič, brat Karlo, dva založnika, kar nekaj žensk, s katerimi je imel ljubezenska razmerja, ipd. V spominih z njim debatirajo o literaturi, o njegovi pohujšljivosti, o politiki, o slovenskem narodu ... Opisani tudi posamezni dogodki, npr. pogreb njegove matere, kako je založnike prosil, naj objavijo njegova dela, ker je potreboval denar, ljubezenski odnosi in njegovo stalno hrepenenje po nedosegljivem, opisan kratek čas v zapora na Gradu, ki ga je preživel, ipd.

12. Mimi Malenšek: *Pesnikov nokturmo*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 369 strani.

Zgradba: Proza.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Spremljamo Prešernovo umiranje, opisano je obdobje od novembra 1849 do smrti, torej februarja 1950. Prek pesnikovih razmišljanj, spominov, retrospektiv, sanj in njegovih pogovorov npr. s sestro Katro, nečakinjama, obiskov ob smrtni postelji pa izvemo o dogodkih za nazaj, skozi celotno njegovo življenje.

Vsebinski vidik: Pesnika spoznamo predvsem v njegovem notranjem, osebnem doživljanju sveta. Skozi delo začutimo predvsem Prešernov pesimizem, nesrečo, žalost, obup. Veliko pozornosti je namenjene opisu odnosa z Ano Jelovšek, njunima otrokoma in njeno družino ter opisu ljubezni do Julije Primic in brezupa ob tem. Pesnik tudi precej razmišlja o poeziji, svetu, svojem poslanstvu, življenju in smrti. Opisano tudi njegovo druženje s sodobniki (Kastelicem, Koseskim, Smoletom, Čopom – in bolečina ob izgubi slednjih dveh), njihovo obiskovanje gostiln in pijančevanje, Prešernovo zasedanje odvetniškega mesta in težave ob tem. Spomini na dom in otroška leta, na smrt njegovega strica, na Dunaj ipd.

13. Ivan Sivec: *Biseri bolečine*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 184 strani.

Zgradba: Proza, z lirskimi vložki, Gregorčičevi stihi.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Čas celotnega Gregorčičevega življenja, tj. 1844–1906. Začne se, še preden se literat rodi, in konča s smrtjo. Pripoved poteka časovno linearno.

Vsebinski vidik: Spoznamo Gregorčičevo otroštvo, mladost, šolanje in njegov poklic. Bil je duhovnik v Kobaridu in v Rihemberku na Vipavskem, v starosti je kmetoval. Poleg teh dejstev pa povest nekoliko opisuje tudi njegov notranji svet, občutja, kot recimo hrepeneč odnos z Dragojilo Milekovo in trpljenje ob obrekovanju le-tega, stisko ob nerazumevanju njegove poezije in odzivih kritikov, npr. Mahniča, ipd.

14. Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči*

Naslov: Vsebuje samo osebno ime literata, brez priimka.

Dolžina: 172 strani.

Zgradba: Proza, z lirskimi vložki, Ciglerjevi verzi, Vodnikovi verzi ipd.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Čas celotnega Ciglarjevega življenja (od poroda do pogreba), tj. 1792–1869. Pripoved poteka časovno linearno.

Vsebinski vidik: Spoznamo Ciglarjevo življenje, predvsem opis dogodkov in življenjskih obdobij (šolanje, duhovnikovanje, seznanitev z Jurčičem, zbiranje in zapisovanje pripovedi in zgodb, ki so jih govorili ljudje po vasi). Njegovo notranje dogajanje ni poudarjeno.

15. Silvo Fatur: *Oče in sin in zagorski zvonovi*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 275 strani.

Zgradba: Proza, ki pa vsebuje tudi vložke lirike (npr. verzi iz Gregorčičevih pesmi, pesem *Ljudmila* avtorja Miroslava Vilharja, Kettejevi verzi) in dramatike (razne igre, skeči), poljudne tekste, kot so članki in oglasi iz takratnega časopisja, recepti iz kuharske bukve, deli Erjavčevih *Domačih in tujih živali v podobah ...*

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Čas Kettejevega življenja, vendar ne celotnega. Začne se z malim dečkom štirih ali petih let in traja do leta 1893, torej 6 let pred njegovo smrtjo. Pripoved teče linearno, dogajanje časovno ne preskakuje.

Vsebinski vidik: Delo govori o Dragotinu Ketteju, pa tudi precej natančno o življenju njegovega očeta, vendar samo od sinovega rojstva dalje. Poleg opisa Kettejevega šolanja, pisanja, življenja opisuje tudi njegovo notranjost, občutja, dvome npr. ob vpisu na učiteljsko, bolečino ob očetovi smrti, razmišljanje o pokojni materi, ljubezen do mačehe, osamljenost ipd.

16. Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 308 strani.

Zgradba: Proza, brez neproznih vložkov. Vsebuje tudi eno pismo Josipini Deželak.

Pripovedovalec: Menjavanje dveh pripovedovalcev, vsevednega (3. oseba ednine) in personalnega (1. oseba ednine).

Dogajalni čas: 7 let, tj. 1921–1927, Grumova 20. leta in hkrati čas, ko je literarno ploden. Vmes so sicer tudi časovni preskoki, a o dogajanju pred tem obdobjem in po njem ne izvemo ničesar.

Vsebinski vidik: Trije dogajalni prostori, Dunaj, Ljubljana, Zagorje. Opisano Grumovo šolanje, delo v medicini, natančneje psihiatriji, druženje s kolegi, pogovori s profesorjem, tudi s Freudom. Veliko pozornosti je namenjene njegovi ljubezni do zaročenke, sanjarjenju o njej, erotični prizori, hrepenenje. Opisano tudi njegovo razmišljanje o svetu, medicini, pisanju (najprej zavrnitev izdaje njegovih črtic, nato dobi nagrado za Gogo na nekem natečaju), intelektualni in ustvarjalni krizi, psihozi, odvisnosti od drog in zdravil ipd., nemir v duši – tok zavesti. Razmišljanje včasih meji že na blodnje.

17. Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 175 strani.

Zgradba: Proza z malo lirskimi vložki, tu in tam kak Aškerčev verz.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Delo se začne s smrtjo Aškerčeve matere, ko je bil star še ne 12 let, tj. leta 1867, in poteka časovno linearno do njegove smrti in tudi po njej; opisan pogreb.

Vsebinski vidik: Povest prikazuje Aškerčevo mladost, šolanje in nato življenje odraslega duhovnika in pesnika ter njegovo delo (župnikovanje, pisanje, sourednikovanje *Ljubljanskega zvona*, arhiviranje, prebiranje orientalske književnosti, potovanja, druženje z Gregorčičem). Poleg opisa dogajanja smo priča tudi njegovemu razmišljanju, predvsem o literaturi, slovenstvu, narodu, bogu.

18. Ivan Sivec: *Ribičev dohtar*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 224 strani.

Zgradba: Proza, s posameznimi Prešernovimi verzi in citati njegove hčerke Ernestine.

Pripovedovalec: Personalni, delo je pisano kot dnevnik, v 1. osebi ednine.

Dogajalni čas: Od leta 1805, torej 5-letnega Prešerna, do njegove smrti leta 1849 in še čez. Po smrti govori o njegovem pogrebu, dediščini, o sprejemanju njegovega dela in dnevu njegove smrti kot kulturnem prazniku, o njegovi rojstni hiši kot romarski poti ipd. Dogajanje teče časovno linearno.

Vsebinski vidik: Lahkotno opisuje Prešernovo življenje, predvsem posamezne dogodke, npr. iz otroštva, ko se je hodil kopat, ko sta z materjo delala doma ipd. Opisano tudi njegovo

pesnikovanje, delo pravnika, ljubezen do Julije, rojstvo njegovih otrok. Ni poudarka na literatovi notranjosti, introspektivi.

19. Evelina Umek: *Po sledeh fate morgane*

Naslov: Ne vsebuje imena literatke.

Dolžina: 232 strani.

Zgradba: Proza. Notri so tudi drugi vložki, npr. pisma od Marice Nadlišek Bartol in Janka Kersnika.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Čas življenja Marice Nadlišek Bartol, vendar pripoved ne poteka časovno linearno. Začne se v sedanjosti, ko literatka praznuje svoj 70. rojstni dan. Potem se vrne v njeno rano mladost, ko zaljubljeno občuduje Janka Kersnika in si z njim dopisuje, se zbližata – na platonskem nivoju. Nato sledi obdobje njenega zakona, ko je gospodinja in si ustvari družino, zaključi pa se zopet v sedanjosti. Umre pri 73-ih letih.

Vsebinski vidik: Marico Nadlišek Bartol spoznamo v njenem javnem in zasebnem življenju. Je učiteljica, pisateljica in urednica revije *Slovenka*. Opisano je njeno družinsko življenje in delo, ob tem pa tudi notranje dogajanje; trpljenje, ki ga je doživljala ob nesrečni ljubezni, vojnih grozotah, fašizmu in krivicah ter diskriminaciji kot zamejka in ženska-pisateljica.

20. Rudi Mlinar: *Šepetanje lip*

Naslov: Ne vsebuje imena literata.

Dolžina: 304 strani.

Zgradba: Proza, tu in tam kak lirski vložek (verz) in del pisma.

Pripovedovalec: Vsevedni, delo je pisano v 3. osebi ednine.

Dogajalni čas: Podrobno je opisano 40-letno obdobje Meškovega življenja, to je 1881–1921. Potem je v sklepnem poglavju na kratko, skrčeno in zgoščeno opisanih še nadaljnjih 43 let njegovega življenja, tj do smrti leta 1964 (predvsem delo oz. pisanje in župnikovanje). O prvih sedmih letih njegovega življenja, se pravi 1874–1881, ne izvemo ničesar. Pripoved teče časovno linearno, brez retrospektiv in preskokov.

Vsebinski vidik: Opisan je Meškov notranji svet, začetni boji s samim seboj in z materjo glede izbire poklicne poti, stiska ob prepovedani ljubezni do ženske, negotovost ob negativnih kritikah njegovih del, razmišljanje o vojni, smrti, življenju, literaturi in slovenstvu. Poleg tega izvemo tudi veliko o poteku njegovega življenja: domača vas, šolanje, študij, opis župnij, v katerih je bil, ipd. Prikazano tudi vojno vzdušje in politične razmere tistega časa na Koroškem, predvsem koroški plebiscit leta 1920.

21. Mira Delavec: *Šepet rdeče zofe*

Naslov: Ne vsebuje imena literatke.

Dolžina: 245 strani.

Zgradba: Proza. Prisotna tudi pisma med Josipino Urbančič Turnograjsko in Lovrom Tomanom.

Pripovedovalec: Personalni, delo je pisano kot dnevnik, v 1. osebi ednine.

Dogajalni čas: Začne se leta 1850, ko je bilo Josipini Urbančič Turnograjski 17 let. Potem poteka strnjeno 4 leta do njene smrti, sledi preskok: zadnje poglavje se dogaja 18 let po njeni smrti, in sicer gre za pogovor med Josipininim bratom in njegovo ženo. Iz pogovora izvemo, kje je pokopana, kako je okolica sprejela njeno smrt, s kom se je Lovro ponovno poročil in kdaj je umrl. O dogajanju pred letom 1850 ne izvemo nič.

Vsebinski vidik: Glavna tema te »literatske povesti« je ljubezen med Josipino Urbančič Turnograjsko in njenim možem Lovrom Tomanom. Veliko notranjega doživljanja ob tem, hrepenenja, vdanosti njemu in izražanja ljubezni do domovine, slovenstva. Opisan je tudi potek njenega življenja na gradu Turn (druženje, sprejemanje gostov, poučevanje mlajših dveh bratov, poroka, pisanje ipd.).

9 Viri in literatura

9.1 Viri

- Fran Albreht: *Zadnja pravda*. Ljubljana: Hram, 1934.
- Milan Dekleva: *Zmagoslavje podgan*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2005.
- Mira Delavec: *Šepet rdeče zofe*. Brežice: Primus, 2011.
- Silvo Fatur: *Oče in sin in zagorski zvonovi*. Koper: Libris, 2005.
- Joža Lovrenčič: *Cerovškov gospod*. Gorica: Goriška Mohorjeva družba, 1973.
- Mimi Malenšek: *Plamenica: Roman o Primožu Trubarju*. Koper: Lipa, 1957.
- Mimi Malenšek: *Pesnikov nokturno*. Celovec: Mohorjeva družba, 1992.
- Mimi Malenšek: *Pojoci labodi*. Ljubljana: DZS, 1970 1. del in 1971 2. del.
- Rudi Mlinar: *Šepetanje lip: Roman o Francu Ksaverju Mešku*. Celovec: Mohorjeva družba, 2010.
- Jože Pahor: *Pot desetega brata*. Ljubljana: DZS, 1951.
- Ivan Pregelj: *Simon iz Praš*. Izbrana dela, V. knjiga. Celje: Mohorjeva družba, 1966.
- Ivan Sivec: *Biseri bolečine*. Ljubljana: Družina, 1996.
- Ivan Sivec: *Povest o Janezovi sreči*. Kamnik: Ico, 2002.
- Ivan Sivec: *Brodnikova oporoka*. Kamnik: Ico, 2006.
- Ivan Sivec: *Ribičev dohtar*. Kamnik: Ico, 2009.
- Anton Slodnjak: *Pogine naj, pes!* Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976.
- Anton Slodnjak: *Tujec*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976.
- Anton Slodnjak: *Neiztrohnjeno srce*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Evelina Umek: *Po sledih fate morgane*. Trst: Mladika, 2008.
- Ilka Vašte: *Roman o Prešernu*. Ljubljana: Samozaložba, 1937.
- Ilka Vašte: *Izobčenec*. Novo mesto: Dolenjska založba, 1960.

9.2 Literatura

- Chris Baldick: *Oxford dictionary of literary terms*. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008.
- Aleksandra Belšak: *Žanri v slovenski daljši prozi*. Obdobja XXI (2003). 151–60.
- Milan Dekleva: *Minljivost je stik hipnega in tega, kar je večno*. Dostopno na: <http://www.airbeletrina.si/knjiga/intervju-portret/1576> (pridobljeno 30. 10. 2013).
- Gero von Wilpert: *Sachwörterbuch der Literatur*. Stuttgart: A. Kröner, 2001.
- Miran Hladnik: *Povest*. Literarni leksikon, 36. zvezek. Ljubljana: DZS, 1991.
- Miran Hladnik: *Slovenski zgodovinski roman*. Ljubljana: Znanstvena založba FF, 2009.
- Filip Kalan: *Anton Tomaž Linhart*. Ljubljana: Partizanska knjiga, 1979 (Zbirka Znameniti Slovenci).
- Matjaž Kmecl: *Rojstvo slovenskega romana*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1981.
- Janko Kos: *Med romantiko in realizmom*. Sodobnost XXII (1974/1). 116–28.
- Janko Kos: *Roman*. Literarni leksikon, 20. zvezek. Ljubljana: DZS, 1983.
- Janko Kos: *Pregled slovenskega slovstva*. Ljubljana: DZS, 1992.
- Janko Kos: *Književnost. Učbenik literarne zgodovine in teorije*. Maribor: Obzorja, 1999.
- Janko Kos: *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS: 2001.
- Andreja Molan: *Primerjava biografskih romanov o Janezu Bleiweisu in Franu Levstiku*. Diplomsko delo: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, 2005.
- *Pogovor z avtorico romansirane biografije Marice Nadlišek Bartol*. Mladika LIII (2009/9). 15–17.
- *Portal slovenskih pisateljev*. Dostopno na: <http://www.drustvo-dsp.si/si/pisatelji/832/detail.html> (pridobljeno 4. 2. 2013).
- Irena Samide: *Zmuzljive podobe slovenskega biografskega romana*. Obdobja XXI (2003). 231–40.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno na: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=biografija&hs=1 (pridobljeno 20. 6. 2013).

- *Slovenski zgodovinski roman*. Dostopno na: http://www.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/zgrom/eva_cgi.exe?name=zgroma&hits_shown=310&expression=biografski (pridobljeno 20. 8. 2012).
- *Spletni biografski leksikon znanih Gorenjk in Gorenjcev*. Dostopno na: <http://www.gorenjci.si/osebe/delavec-mira/935/> (pridobljeno 6. 6. 2012).
- Tončka Stanonik, Lan Brenk (ur.): *Osebnosti: Veliki slovenski biografski leksikon A–L in M–Ž* (2 zvezka). Ljubljana: Mladinska knjiga, 2008.
- Polonca Šurca: *Biografski romani 19. stoletja*. Diplomsko delo: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, 1998.
- *Zgodovinski roman, podatkovna zbirka, Lovrenčič Joža*. Dostopno na: http://wff1.ff.uni-lj.si/slovjez/mh/zgrom/eva_cgi.exe?name=zgromb&expression=z%B9%3D152 (pridobljeno 30. 10. 2013).
- Živa Vidmar, Katja Stergar, Darja Butina (ur.): *Literatura: leksikon*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2009.
- Franc Zdravec: *Slovenski roman 20. stoletja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut FF, 1997.

IZJAVA O AVTORSTVU IN OBJAVI NA SPLETNIH STRANEH

Spodaj podpisana Anita Jurič izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Literatska povest moje avtorsko delo in da se strinjam z objavo v elektronski obliki na spletnih straneh Oddelka za slovenistiko.

Ljubljana, 2. 12. 2013

Podpis: